

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 1.

Efter det enligt grundlagens föreskrift lagtida Riksdag i hufvudstaden samlats den 15 Januari 1875, sammanträdde dess Andra Kammare

Lördagen den 16 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Sammanträdet öppnades af den bland ledamöterna, som be-
vistat de flesta riksdagar, representanten för Venersborg och Åmål,
Herr Grefve Erik Sparre med ett så lydande tal:

*Alders-ord-
förändens
helsingstal.*

Då Kammaren nu för sista gången samlas under den 3:dje
treårsperioden efter den nya representationens införande, och det
dervid är min pligt enligt grundlagen att öppna sammanträdet,
så tillåter jag mig att, under åkallande af den Allsmäktiges be-
skydd och ledning till en god utgång af våra förhandlingar, yttra
några ord om de förhoppningar i detta afseende, hvartill vi kunna
anse oss berättigade.

För att kunna hoppas något af kommande förhandlingar må
man kasta blicken tillbaka till de redan tilländabragta.

Det ligger i sakens natur, att en ny institution icke — der ej
utomordentliga anledningar framtvinga sådant — i sjelfva början
af sin tillvaro åstadkommer stora saker, och de anmärkningar,
som i detta afseende framställts emot vår nya representation, kunna
således lätteligen förklaras. Det erfordras någon liten tid för att
särdeles en representation med två kammare skall sätta sig in i
det nya systemet, och — man säge hvad man vill — det var ett
nytt system som började med 1867. Händelsen fögade *ock* så, att
de frågor, som först påkallade representationens uppmärksamhet,
voro af en alltför stor omfattning och betydelse, för att man kunde
vänta deras snarare lösning. De stora politiska tilldragelser, som
samtidigt med vår representationsförändring inträffade i Europa
och som sedermera fortgående gjort vår verldsdel till ett stort
krigsfält, hvars make historien knappt vet att omtala, framkal-
lade frågan om en ny härordning. Denna fråga, i sig sjelf svår-
löst, då den till följd af nyssberörda förhållanden förutsatte, sär-
deles för ett litet land, ofantliga ansträngningar, blef det för oss

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 1.

*Älders-ord-
förändrens
helsingstal.*
(Forts.)

ännu mera, derfore att en förändring af den bestående arméorganisationen, som grundats på numera förändrade samhällsförhållanden, då nemligen jorden var nästan det enda beskattningsföremålet, förde med sig från Riksdagarnes sida länge uttalade anspråk på en förändring i jordbeskattningen, hvilken, urgammal och till följd af häfden, under seklers lopp betraktad såsom en fast ränta, i grundlagen räknades såsom rikets ordinarie inkomster — anspråk som af dessa skäl förekommo andra samhällsklasser mindre berättigade. Det fordrades tid för att de motsatta åsigtterna skulle uppfatta hvarandra, innan anspråken kunde å ena sidan formuleras, å den andra erkännas. Det fordrades derjemte en liflig och rask utveckling i industrielt och kommersielt hänseende — en utveckling hvarpå Sverige väntat alltför länge — innan de i dessa yrken sysselsatta samhällsklasser hunnit växa till den betydighet att de villigt erkänna sig vara lika beskattningsbara, om också ej på grund af häfden lika skattskyldiga som jordegarne.

Denna kamp emellan åsikter är, det hoppas vi, snart utkömpad. Ett tillmötesgående från de bestridande är börjadt. Det är intet tvifvel, att detta skall åstadkomma eftergifter från deras sida, som framställt anspråken. Denna industriela och kommersiela utveckling åter, framkallad af våra kommunikationer, som uppamat ett näringslif, en företagsamhet, ett tillvaratagande af våra naturliga tillgångar, hvarom vi icke hade aning, som alstrat en ökad välmåga hos arbetaren genom stigande arbetslöner, hvilka ehuru öfverklagade af arbetsgifvarne äro välsignelsebringande derfore att de göra arbetaren till kapitalist i sparbanken, utplåna det gamla begreppet om löska män och legodränkar, af hvilka krigstjänst ej kunde krävas, och fästa landets barn vid hembygden eller återkalla dem från Amerika, samt sålunda i det den gör dem hemlandet kært, motverkar farhågan för expatriation till undgående af värnepligt — denna utveckling, derom bära vi sjelfva vittnesbörd, från Haparandas af lagstiftningen omhuldade skogiga fjell, från Bottenlänens med otrolig ifver sig utvecklande floddalar och kuster, från Dalarnes och Vermlands och Helsinglands outtömliga skogar och malmidiga berg, från mellersta Sveriges rika lands- och bergslager, från Öster- och Vester-götlands svajande sådesfält eller industriidkande trakter, från Smälands idoga bygd och Vestkustens djerft tillväxande verldshandelsplatser ända till Skånes af en sydligare sol belysta slätter; denna utveckling inskrifva vi nu på vår historias blad, den vitsordas af våra oerhördt stigande statsinkomster, som efter den i förhållandena oinvidges beräkningar borde lemna ett öfverskott af 14 å 15 millioner, en tillgång mera välsignelsebringande, hoppas jag, än med svärdet utpressade millioner.

Under sådana förhållanden är tidpunkten inne att företaga den sambällsvigtiga, sedan länge på bordet hvilande frågan; och vi vänta den. Efter vunnen tvåårig erfarenhet om anspråken och beredvilligheten till eftergifter på ena och andra sidan måste begge Kamrarne nu anses redo att gå from sounds to things. Vi veta ej hvad framtiden innebär och flera år erfordras för öfver-

gången från det gamla till det nya. Må Frankrikes exempel varna oss. Under det hela Europa står väpnadt till tänderna, under det att endast våldet och styrkan diktera rätten, får man icke föraktligt le åt vårt försvarsväsende. Ehuru en jmförelsevis liten stat, äro vi utan all jmförelse den största i Skandinavien och måste der lemna ett föredöme; bannlysande för alltid ur vår politiska ordbok hvarje stafvelse som kunde antyda, att vi icke skulle hafva råd att försvara våra fjell eller dertill erforderligt antal män. Vi hafva minst en i hvarje hus, och den moderna krigsrätt man vill införa, tvingar oss ju till sådana anordningar, i det den vill förklara hvarje landets son, som söker försvara hembygden, för fribytare, om han ej bär vapenrock. Denna Kammare, utgången omedelbart från folket och således betraktande kriget såsom en gräslig olycka, måste ihogkomma ordspråket: Vill du freden, så rusta dig för kriget.

Efter att hafva talat om värn mot yttre fiender, tillåten mig att tillägga ett ord om en inre, som gnager på samhällets rot, och emot hvilken, efter hvad jag i min ort förnunnit, man väntar allvarsammare åtgärder än de vid senaste riksdag vidtagna, jag menar bränvinsflödet. Om vi från skilda orter bära vitsord om stigande välmåga, så måste vi, fruktar jag, äfven vitsorda en tilltagande förbrukning af starka drycker. Embetsmyndigheterna vitsorda den. Trafikstyrelsen förklarar, att den icke ens med polismaktens biträde kan upprätthålla ordningen emot de druckne i jernvägsvagnarne eller på stationerna. Den på 1850-talet vidtagna lagstiftningen utgick från den grundsats att varan skulle fördyras. Men penningvärdets fall och de stegrade arbetslönerna göra de pris låga, som då ansågos höga. Höjom dem således åter, om detta kan hämma det onda, eller ock motverka tillgången, åtminstone på landet. Kommunalstyrelsernas och embetsmyndigheternas alla bemödanden i detta afseende gäckas dessutom af de privilegierade krogarne. Då man ej torde kunna genom maktspråk förbjuda dem, aflösom dem och görom städernas privilegier beroende af vederbörandes intyg derom, att de begagnas i sedlighetens och ordningens intresse. Det är nödvändigt att representationen afskuddar sig ens misstanken att vilja ockra på bränvinslasten.

Hvad angår resultatet af Riksdagens verksamhet, så äro, sedan de af mig nämnda förhindren för densamma öfvervunnits, dessa resultat för hvarje sammanträde allt mera tillfredsställande. Sednaste Riksdags beslut i privatbanklagstiftningen har vunnit Kongl. Maj:ts godkännande, liksom den exceptionela skogslagstiftningen för Norrbottens län. Vi hoppas att sådana åtgärder icke för det öfriga landet må blifva nödvändiga, der de höga trävaruprisen och föredömet af Statens skogsplanteringar skola göra befordrandet af återväxten till *sed*, innan det stadgas genom *lag*.

Beträffande civillagstiftningen, så har det initiativ, som sednaste Riksdag tog till betryggande af den gifta qvinnans rätt, jemväl vunnit nådig sanktion, och beslutet derom är numera lag. Då flera länge väntade reformer i denna lagstiftning af behovet

*Älders-ord-
förändens
helsingstal.
(Forts.)*

högt påkallas i frågor, der hinder för reformens genomförande från Högsta Domstolens sida mött, så torde detta exempel mana till efterföljd. Det är också klart, att Riksdagens i detalj utförda, genomtänkta förslag hos Regeringen skola vinna mera gehör än lösligt aflättna, underdåniga skrivelser.

Af den utaf Riksdagen beslutade nya lagberedningen, rätt organiserad, vänta vi ledning för våra åtgärder i detta afseende. Domstolsorganisationen, ordnad efter den nyare tidens åsigter, enligt hvilka rätten är den samma på landet som i staden, väntar på en lösning, genom hvilken domarekrafterna sparas för deras stora mål.

Men såsom vilkor för dessa reformers i lagstiftningen lyckliga genomförande måste rättsvetenskapen höjas ur sitt nuvarande förfall. Den utveckling, hvaråt vi hafva att glädja oss, ställer på rättskipningen nya frågor, som endast vetenskapen kan lösa; stegrar anspråken på en sådan embetsmannaduglighet, som endast genom under praktiken fortsatta, vetenskapliga studier kan erhållas. Hufvudstaden, centrum för embetsmannabildningen, behöfver ett universitet.

Om man vid vårt sednaste sammanträde med skäl tillvitade älderspresidenten hans fåordighet, så torde denna gång hans mångordighet vara stötande. Detta fel är ju ålderdomens vanliga följeslagare. Tillgifven honom det således, och tillskrifven det den brinnande kärlek hos den oförmärkt blifne gubben, hvarmed han nedkallar himmelens välsignelse öfver konung och fädernesland.

§ 2.

På anmodan af Herr ordföranden hade undertecknade åtagit sig att tills vidare föra Kammarens protokoll.

§ 3.

*Granskning af
riksdagsmannan-
fullmakter.*

Uppläste älderspresidenten ett från Herr Justitie-statsministern ankommet, här nedan intaget protokoll rörande granskning af fullmakterna för de sedan sista riksdagen nyvalda ledamöter af Kamraren jemte tillhörande förteckning. Detta protokoll lydde så:

Protokoll, hållet inför Hans Excellens Herr Justitie-statsministern vid lagtima riksdagen i Stockholm den 15 Januari 1875.

S. D. Sedan till följd af stadgandet i § 32 Riksdagsordningen Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmodat tre bland fullmäktige i Riksbanken och tre bland fullmäktige i Riksgäldskontoret att närvara vid den granskning af riksdagsmannafullmakter, som jemlikt Riksdags-ordningens nämnde § denna dag borde ega rum; så infunno sig nu, i anvisad lokal inom Kongl. Kanslihuset, af Fullmäktige i Banken: Herrar f. d. Statsrådet, Kommandören med stora korset af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-orden

P. J. von Ehrenheim, Expeditions-sekreteraren, Kommendören af Kongl. Vasa-orden, Riddaren af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-orden, Friherre A. H. Fock och Hemmansegaren Liss Olof Larsson; samt af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret: Herrar f. d. Stats-rådet, Kommendören med stora korset af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-orden m. m. F. F. Carlson, Bruksegaren, Riddaren af sistnämnda orden C. R. P. von Stockenström och Bruksegaren G. Hæggström.

*Granskning af
riksdagsman-
nafullmakter.
(Forts.)*

Då granskningen af företedda fullmakter för ledamöter af Andra Kammaren härvid företogs, befunnos fullmakterna i föreskrifven form utfärdade; Och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Andra Kammaren; hvarjemte förteckning å de Kammarens ledamöter, för hvilka fullmakter blifvit aflemnade, skulle till Kammaren öfverlemnas samt fullmakterna till be-
målde ledamöter återställas.

In fidem
C. G. Hernmarck.

Den i ofvan intagna protokoll åberopade förteckning hade denna lydelse:

Förteckning å ledamöter af Riksdagens Andra Kammare, för hvilka fullmakter blifvit den 15 Januari 1875 till Hans Excellens Herr Justitie-statsministern aflemnade.

Stockholms stad: Professoren m. m. Doktor C. J. Rossander.

Östergötlands län: }
Åkerbo, Bankekind } Arrendatorn August Pettersson.
och Hanekinds dom-
saga: }

Blekinge län:

Bräkne domsaga: . . . Hemmansegaren Lars Månsson i Trane-
måla.
Medelstads domsaga: . Hemmansegaren August Petersson i Has-
selsta.

Christianstads län: }
Bjäre och Södra Åsbo } Hemmansegaren Olof Andersson i Lyc-
härader: korna.

Elfsborgs län:

Redvägs härad: Landtbrukaren O. P. Rylander.
Kullings, Ale och Vettle Landtbrukaren Jonas Andersson i Hoberg.
domsaga:

Skaraborgs län: }
Södra Vadsbo domsaga } Landtbrukaren A. Winborg.

Granskning af
riksdagsman-
na-fullmakter.
(Forts.)

Vermlands län:

Fryksdals nedretingslag: Komministern J. Örtqvist.
Christinehamn, Åsker-
sund, Nora och Lindes-
berg: Borgmästaren C. H. Nordenfelt.

Kopparbergs län:

Falun, Hedemora och
Säter: } Majoren m. m. C. F. Toll.

§ 4.

Upprop af le-
damöter.

Anställdes upprop af Kammarens ledamöter, hvarvid såsom frånvarande antecknades Herrar Axel Adlersparre, Per Axel Bergström, Fredrik Georg Afzelius, Johan Axel Åstrand, Carl Anders Larsson i Maspelösa, Grefve Robert De la Gardie, Johan Henning Schultz, Carl Johan Kjellman i Strömhult, Claes Vilhelm Carlsson, Jonas Jonasson i Gullaboås, Johan Victor Gjerling, Lars Wilhelm Samuel Lothigius, Sven Nilsson i Österslöf, Ola Jönsson i Kungshult, Ivar Lyttkens, Bernhard Theodor Santesson, Jöns Rundbäck, Johan Billström i Röa, Johan Magnus Vikström, Johannes Larsson i Blekan, Sven Peter Walberg, Magnus Ekström i Hvarf, Carl Ekman, Frans Fredrik Mæchel, Johan Johansson i Ringshyttan, Anders Andersson i Nyckelby, Pehr Staaff, Frans Theodor Malmberg, Johan Fahlén, Christian August Fröberg, Carl Erik Hjelm och Johan Rutberg, af hvilka dock herrar Åstrand och Kjellman uppkommo, sedan uppropet försiggått.

Herrar Afzelius, Carlsson, Vikström och Mæchel hade insändt läkarebetyg. Herr Adlersparre var, enligt hvad Herr Sjöberg tillkännagaf, af sjukdom hindrad att tillstädes komma, hvilket hinder antagligen komme att fortfara några dagar. Anledningen till Herr Jonas Jonassons frånvaro anmäldes af Herr C. I. Bengtsson vara sjukdom, af hvilken anledning och på derom gjord framställning sex dagars ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr Jonasson. I ett till Herr ordföranden ankommet telegram hade, enligt hvad denne anmälde, Herr Lothigius tillkännagifvit, att han blifvit genom sjukdom hindrad att i rättan tid resa upp till riksdagen. I ett före uppropet aflemnadt telegram hade Herr Hjelm anhållit om fem dagars ledighet från riksdagsgöromålen till följd af sjukdomshinder. Denna begäran bifölls. Herr Rutberg hade likaledes i telegram anmält, att han blifvit af sjukdom uppehållen på sin resa till riksdagen. Herr Grefve De la Gardie hade i bref till Herr ålderspresidenten gifvit till känna, att åtskilliga embetsgöromål gjorde det för honom önskvärdt att kvarstanna i hemorten intill slutet af denna vecka, hvarför han anhöll om ledighet från riksdagsgöromålen till måndagen den 18 innevarande Januari. Denna begäran bifölls. Herr Sven Håkansson anmälde på begäran af Herr Johannes Larsson, att denne af dödsfall inom sin

familj blifvit hindrad att i rättan tid uppkomma till Riksdagen. Herr Gumælius anmälde, att enligt honom till handa kommet telegram från Herr Johan Johansson denne vore af ett viktigt sammanträde hindrad att inställa sig förr än den 16 i denna månad. Tillstädesvarande ledamöter af Kammaren anmälde ock, att Herr Walberg skulle nästa söndag och Herr Anders Andersson denna dag på aftonen ankomma till staden. *Upprop af ledamöter.*

§ 5.

Herr Ola Andersson gjorde en framställning angående tillämpning af § 23 riksdagsordningen på de Kammarens ledamöter, hvilka vid uppropet uteblifvit utan att hafva anmält förfall.

Begärdes på bordet. Bordlades.

§ 6.

Herr ordföranden meddelade, att han anmodat Herrar Grefve Björnstjerna, Fredricson, Åstrand, Granlund, Wigardt, Törneblad, Ola Månsson, Clairfelt, Sven Nilsson i Efveröd, Ivar Månsson, Olof Olsson i Olebyn och Dofsén att under Herr Grefve Björnstjernas ordförandeskap kl. $\frac{1}{2}$ 12 denna dag infinna sig å Kungl. slottet för att hos Konungen begära utnämmandet af Talman och vice Talman, samt att de bland Kammarens öfrige medlemmar, som det önskade, kunde sluta sig till denna deputation. *Deputation för erhållande af Talman.*

§ 7.

Återkom den i § 6 nämnda deputation, och anmälde dervid dess ordförande, att Konungen till Talman utnämnt Landshöfdingen Herr G. F. Asker och till vice Talman Grosshandlanden Herr Olof Vijk.

§ 8.

Den nyutnämnde Talmannen öfvertog klubban och höll till Kammaren följande tal: *Talmannens helsingstal.*

Mine Herrar!

Ännu en gång är ledningen af edra öfverläggningar mig anförtrodd. Förbindelsen att söka uppfylla dermed förenade pligter gäller äfven såsom en inteckningsföryelse af mina välönskningar för framgången af edert viktiga och ansvarsfulla värf. Emottagen dem såsom ett ringa vittnesbörd af min öfvertygelse om värdet af edra åsigter och tänkesätt. Låten mig, äfven för denna riksdag, få tillgodonjuta medvetandet af edert undseende och stödet af eder välvilja. Må vi alltså med gemensamma förhoppningar börja vårt riksdagsarbete. Må slutet deraf blifva till-

fredsställande och lyckligt för Kammaren, gagnande och ärofullt för fosterlandet.

§ 9.

I enlighet med Talmannens förslag beslöt Kammaren att vid sammanträdet nästa måndag företaga val af Kammarens sekreterare.

§ 10.

Bifölls Talmannens hemställan att vid sammanträdet nästkommande tisdag utse de tre ledamöterna i Talmanskonferensen.

§ 11.

Talmannen föreslog och Kammaren beslöt att vid sammanträdet nästa tisdag förrätta val af de ledamöter från Kammaren, hvilka skola tillsammans med två från Medkammaren valde hafva inseende öfver Riksdagens kansli.

§ 12.

Beslöts på Talmannens förslag, att valet till de åtta ledamöter, hvilka enligt Riksdagsordningen och Kammarens arbetsordning skola jemte Talmannen tillsätta Kammarens kansli- och vaktbetjening, skulle ega rum nästkommande tisdag.

§ 13.

Med godkännande af Talmannens derom gjorda framställning beslöts att till nästa tisdag utsätta valet af de tre ledamöter, hvilka enligt Kammarens arbetsordning skola handhafva vården om Kammarens ekonomiska angelägenheter.

§ 14.

Sedan Talmannen framställt det i samråd med Första Kammarens Talman uppgjorda förslag, att val af ledamöter och suppleanter i de ständiga Utskotten skulle företagas på torsdagen i nästa vecka, godkände Kammaren detta förslag, hvarjemte Kammaren beslöt, likaledes på Talmannens hemställan, att suppleanter i dessa Utskott skulle utses till lika antal med de ordinarie ledamöterna.

§ 15.

Anmäldes ett af Konungens tjenstförrättande öfverstekammarherre Kammaren skriftligen gjordt meddelande, att två Konungens öfverstekammarjunkare skulle denna dag kl. 12 ankomma till Kammarens samlingsrum för att enligt det för Riksdagens öpp-

*Bestämmande
af tid för
utskottsval.*

*Kallelse till
Riksdagens
öppnande.*

nande utfärdade ceremoniel bjuda Kammarens ledamöter att nästa måndag bevista gudstjensten i Storkyrkan och derefter infinna sig å rikssalen.

*Kallelse till
Riksdagens
öppnande.
(Forts.)*

§ 16.

Herr Öhlin hade skriftligen anhållit om ledighet från riksdagsgöromålen under fjorton dagar från den 19 dennes för vårdande af viktiga enskilda angelägenheter.

Denna herr Öhlins begäran bifölls.

§ 17.

Herr Sven Håkansson undfick på begäran ordet och tillkännagaf, att han fått i uppdrag af Herr Johannes Larsson att för denne anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen till den 27 innevarande månad, på den grund att han genom dödsfall inom sin familj blifvit hindrad att dessförinnan uppkomma till Stockholm.

Denna Herr Johannes Larssons ledighetsansökan bifölls af Kammaren.

§ 18.

Jemte erinran om det med stöd af § 14 i Kammarens arbets-
ordning vid föregående riksdag fattade beslut om anvisande af en
särskild talarestol för dem af Kammarens ledamöter, hvilka vid
afgifvande af sina yttranden önskade begagna sig af en sådan
plats, hemställde Talmannen, huruvida icke jemväl för denna riksdag
den med N:o 9 betecknade platsen skulle anvisas åt de talare,
som önskade yttra sig derifrån.

*Om anvisande
af särskild
talareplats
inom
Kammaren.*

Till denna hemställan lemnade Kammaren bifall.

§ 19.

Ankommo två Konungens öfverstekammarjunkare och framförde den i § 15 här ofvan omförmälda inbjudning.

Å Kammarens vägnar besvarade Talmannen denna inbjudning hvarefter öfverstekammarjunkarne afträdde.

Kammarens ledamöter åtskildes omkring kl. $\frac{1}{4}$ 1 e. m.

Alfred Grenander.

Moritz Rubenson.

Måndagen den 18 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Gaf Talmannen till kända, att följande af de vid sammanträdet den 16 i denna månad såsom frånvarande antecknade ledamöter af Kammararen anmält sig nu mera hafva kommit till städes, nämligen Herrar Gjerling, Hjelm, Malmberg, Fahlén, De la Gardie, Carl Anders Larsson i Maspelösa, Walberg, Ekström, Lyttkens, Jöns Rundbäck, Johan Johansson i Ringshyttan, Ekman, Fröberg och Anders Andersson i Nyckelby.

Herr Billström anmälde sjelf sin närvaro och tillkännagaf, att anledningen, hvarför han icke förr kunnat inställa sig vid riksdagen, varit den, att samfärdseln emellan hans ort och fastlandet varit afbruten.

Herr Santesson hade insändt läkarebetyg och Herr Pehr Staaff ett telegram af innehåll, att han vore hindrad att inställa sig vid riksdagen förr än den 27 Januari.

§ 2.

Enligt hvad Talmannen anmälde, hade Herr Sven Nilsson i Österslöf på grund af särskildt viktiga angelägenheter anhållit om ledighet från riksdagsförhandlingarna till nästa torsdag.

Den begärda ledigheten beviljades.

§ 3.

*Val af
sekreterare.*

I enlighet med det vid sammanträdet förlidne lördag fattade beslutet företogs nu med slutna sedlar val till Kammararens sekreterare.

Af de dervid afgifna 131 rösterna tillföll 79 förre sekreteraren, Kommissarien i Riksgälds-kontoret H. Husberg och 52 Kammarrådet Frans Albert Andersson, i följd hvaraf Herr Husberg blifvit med de flesta rösterna utsedd till sekreterare.

§ 4.

Om skyndsammaretryckning af Kammararens protokoll.

Undfick på begäran Herr Gumælius ordet och fäste med anledning af Kammararens beslut att i morgon förrätta valet af de två personer, hvilka jemte två af Medkammararen utsedde skulle hafva inseende öfver Riksdagens kansli, uppmärksamheten å den

långsamhet, som egt rum med befordrande till trycket af Kammarernes protokoll för sist förflutna riksdag. Herr Gumælius uttalade den förhoppning, att för denna riksdag nämnda angelägenhet måtte i tid ordnas så, att svenska Riksdagen blefve i detta hänseende något så när likställd med andra riksförsamlingar, som äro med vår jemförliga, samt yttrade den önskan, hvilken han hoppades, att icke någon ville motsäga, att de blifvande Kansli-deputerade och de, hvilka egde tillsätta Kammarens kansli, skulle hellre besluta en större penningeuppoffring för ändamålet, än att låta den öfverklagade långsamheten fortfara.

Om skyndsammare tryckning af Kammarernes protokoll.

§ 5.

Herr Ola Andersson, som häruppå begärde och erhöll ordet, yttrade, att, såsom han vid sista sammanträdet förklarar, det ej varit hans afsigt att vid den då gjorda framställningen om tillämpande af § 23 riksdagsordningen göra yrkande på något beslut, då Kammarerna icke i detta fall kunde besluta något annat, än hvad grundlagen föreskrefve, och han hade sig bekant, att afdrag brukat ske i arvodet för de Kammarens ledamöter, som icke i rättan tid inställt sig vid Riksdagen, men ej för dem hvilka på ett eller annat sätt anmält uteblifvande. Hans afsigt hade endast varit att fästa uppmärksamheten derå, att Kammarerna egde samma rätt och skyldighet vid Riksdagens början som under dess lopp att pröfva behovet af ledighet för dess ledamöter. Han trodde visserligen icke, att afdraget å arvodet gjorde ledamöterna mera påpassliga, men det vore i sin ordning, att den, som behöfde ledighet utan att kunna åberopa förfall, finge därför vidkännas en uppoffring.

Angående ifrågasatt påföljd för uteblifven inställelse vid Riksdagens början.

Sedan härefter öfverläggningen förklarats slutad, blef på Talmannens framställning ifrågavarande vid sammanträdet den 16 innevarande månad bordlagda ärende lagdt till handlingarna.

§ 6.

Kommissarien Husberg, hvilken nu infunnit sig, underrättades af Talmannen derom, att han blifvit vald till Kammarens sekreterare, hvarefter han öfvertog protokollsföringen.

Alfred Grenander.

Moritz Rubenson.

Vidare förekom ej att anteckna till detta protokoll, än att Kammarens ledamöter nu lemnade sitt samlingsrum och ågingo till Storkyrkan, för att, efter der bevistad gudstjänst, infinna sig å rikssalen, hvarest Riksdagen komme att af Konungen öppnas.

In fidem
H. Husberg.

Tisdagen den 19 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Val af ledamöter i talmansöfverläggningarne.

Enligt Kammarens derom förut fattade beslut verkställdes nu, till en början, val af de tre ledamöter, hvilka skola deltaga i talmansöfverläggningarne; och blefvo, i sådan egenskap, utsedde:

Herr Nils Larson	med 128 röster,
” Grefve Posse	” 128 ”
” Carl Ifvarsson	” 90 ”

§ 2.

Val af ledamöter för inseende öfver Riksdagens Kansli.

Vidare skedde val af de två ledamöter, hvilka, jemte två ledamöter af Första Kammarén, skola hafva inseende öfver Riksdagens Kansli; och utsågos dertill Herr *Waldén* med 145 och Herr *Sjöberg* med 76 röster.

§ 3.

Val af ledamöter för tillsättande af Kammaréns kansli.

Vid det val, som dernäst egde rum, af de åtta ledamöter, hvilka skulle ega att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammaréns tjenstemän och betjening, utföllo rösterna sålunda att:

Herr vice Talmannen Wijk,	
” Jonas Andersson i Häckenäs,	
” G. Hæggström och	
” J. Sjöberg	erhöll hvardera 138 röster samt
” A. Adlersparre,	
” A. Gumælius,	
” Per Nilsson i Espö och	
” A. W. Uhr,	hvardera 101 röster.

§ 4.

Val af ledamöter för vården af Kammaréns ekonomi.

Slutligen företogs val af de tre ledamöter, som skola hafva vården af Kammaréns ekonomiska angelägenheter. Detta uppdrag lemnades åt Herrar C. F. Lundström, M. Rubenson och J. Sääf, af hvilka Herr Lundström erhöi 109 samt Herrar Rubenson och Sääf hvardera 108 röster.

§ 5.

Herr vice Talmannen *Wijk* begärde ordet och yttrade: I enlighet med hvad hittills öfligt varit, tillåter jag mig hemställa, att Kammaren ville för sin del besluta, att det tal, som Herr Talmannen förliden gårdag å rikssalen höll till Hans Maj:t Konungen, måtte, under förutsättning af Herr Talmannens medgifvande, i Kammarens protokoll för denna dag intagas.

*Talmannens å
Rikssalen
hållna tal.*

Herr Talmannen gaf proposition å detta förslag, som bifölls af Kammaren, och skulle alltså det ifrågavarande talet här intagas, så lydande:

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Under lyckliga förhållanden för riket af inre förkofran och yttre anseende frambär Andra Kammaren till Eders Kongl. Maj:t sin undersätliga vördnad. Medan en eller annan statsbyggnad i Europa står bäfvande i sina grundfästen, har Sverige nästan i alla riktningar haft att glädja sig åt gynnsamma tider och ett tillförene icke anadt välstånd. Ovisst är dock alltid hvad framtiden bär i sitt sköte. Hvarje fredligt folk, för att med fredens välsignelser bevara sitt lands oberoende och sjelfständighet, nödgas i våra dagar mer än för eigna omtänksamhet åt dagar som komma och, med aktgifvande på tidens händelser, ikläda sig tidens rustning.

Med landsfaderlig och förutseende vördnad har Eders Kongl. Maj:t till skärskådan upptagit omfattande förslag till försvarsverkets ordnande och samtidigt dermed till grundskatternas upphörande. Fosterlandskänslan ligger djupt i svenska bröst och skall ej heller i pröfningen af dessa viktiga frågor sig förneka. Men säkert skola häfderna teckna sig till minnes när Sveriges Konung och Riksdag, med styrkan af förenade meningar, lagt grunderna till försvarets trygghet och skatteväsendets förenkling.

I utföningen af sina pligter känner sig äfven Andra Kammarren manad att kraftigt medverka till en förtroendefull och ändamålsenlig samhällsutveckling i den lagbundna ordningens hemland.

Med dessa tänkesätt och förhoppningar nedkallande den Högstes bistånd till framgången af ädla, högsinnade, fosterländska rådslag och beslut, anhåller Kammaren att af Eders Kongl. Maj:ts nådiga ynnest och bevägenhet städse få vara omfattad.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Den vidare behandlingen af denna proposition skulle, enligt Kammarens derom nu fattade beslut, förekomma i det sammanträde, som, enligt Herr Talmannens tillkännagifvande, komme att anslås till nästa Lördag den 23 denna månad.

§ 7.

Vidare förekommo till bordläggning: Kongl. Maj:ts berättelse

om hvad i Riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista riksdag; samt

Riksdagens år 1874 församlade revisorers berättelser:

- a) angående Riksbanken;
- b) om granskning af Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning; och
- c) angående Kommers-kollegium.

Kammarens ledamöter åtskijdes kl. $\frac{1}{4}$ 12 f. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 20 Januari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

§ 1.

I anledning af hinder för Herr Talmannen ledde Herr vice Talmannen Kammarens förhandlingar vid detta sammanträde.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts vid riksdagens öppnande å rikssalen upplästa berättelse om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista lagtima riksdag.

§ 3.

*Remisser af
revisions-
berättelser.*

Föredrogs och hänvisades till det Stats-Utskott, som vid denna riksdag komme att tillsättas, nedannämnda af Riksdagens år 1874 församlade revisorer afgifna berättelser, nemligen:

1:o angående granskning af Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning; och

2:o angående Kongl. Kommers-kollegium.

Likaledes föredrogs och hänvisades till det blifvande Banko-Utskottet samma revisorers berättelse.

3:o angående Riksbanken.

§ 4.

*Bordläggning
af motioner.*

Afgåfvos motioner af:

Herr R. Ehrenborg, motion N:o 1, om underdånig skrifvelse

till Kongl. Maj:t angående lagstiftning med afseende å arbetare, som vid arbetsföretag utom deras hemort taga anställning;

Friherre *D. von Schulzenheim*, motion N:o 2, om inrättande af en på fjerdingssmannainstitutionen grundad landtpolis samt om beviljande af anslag för detta ändamål; och

Herr *E. Thomasson*, motion N:o 3, med förslag till ändringar i åtskilliga §§ af Riksdags-ordningen i syfte att åstadkomma riksdagsarbetets jemnare fördelning på den för Riksdagen anslagna tid samt riksdagsärendenas omsorgsfullare behandling.

Öfvannämnda tre motioner bordlades.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som innefattas i detta protokolls 3 §.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Torsdagen den 21 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och lades derefter till handlingarne protokollen vid de sammanträden, som den 19 och 20 i denna månad hållits af de ledamöter, hvilka blifvit utsedde att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammarrens tjänstemän och betjening. Dessa protokoll hade följande lydelse:

Angående tillsättning af Kammarrens tjänstemän och betjening.

Protokoll vid sammanträde den 19 Januari 1875 med de ledamöter af Riksdagens Andra Kammar, hvilka blifvit utsedde att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammarrens Kansli-tjänstemän och vaktbetjening.

De ledamöter, hvilka, jemlikt Riksdags-ordningens 35 § erhållit uppdrag, att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammarrens kansli-tjänstemän och vaktbetjening, hade, med anledning af berörda uppdrag, på Herr Talmannens kallelse denna dag sammanträdt. Der-vid kom först under öfverläggning det af Herr Gumælius nu väckta

Angående till-
sättning af
Kammarens
tjenstemän och
betjening.
(Forts.)

förslag derom att protokollsföringen hos Kammaren, hvilken hittills varit anordnad på det sätt, att två Notarier i sänder under fortgången af en hel timma antecknat ledamöternes yttranden och först efter nämnda tids förlopp afvexlats af ett nytt Notarie-par, nu skulle, då den stenografiska uppfattningens noggrannhet visat sig i väsendtlig mån lida af en intill trötthet fortsatt uppteckning, sålunda förändras, att hvarje par af Notarier för hvarje gång borde blifva vid protokollet qvarsittande allenast 15 minuter; och hemställde derjemte Herr Gumælius, med anledning af de olägenheter, som försports deraf, att Notarierna under de dagar, då Kammaren hållit sammanträden, i allmänhet hos Kammaren icke iakttagit inställelse vidare än i den mån hvar och ett par af Notarier hos Kammaren haft sina anteckningstimmar, vid deras antagande måtte fästas det vilkor, att under Kammarens sammanträden samtliga Notarierna skulle vara skyldige att oafbrutet hos Kammaren tillstädesvara. En sådan under sammanträdena fortgående ständig närvaro blefve, om anteckningstiden vid protokollet för hvarje par af Notarier förkortades på sätt Herr Gumælius nu föreslagit, dess mera behöflig som protokollsturen för en hvar med kortare mellantider återkomme; äsvitande Herr Gumælius med sitt ifrågasvarande förslag att vinna icke allenast den ofvan antydda större noggrannheten i den stenografiska uppteckningen, utan jemväl den större skyndsamhet i protokollsupsättningen, som borde kunna erhållas derigenom, att hvarje par af Notarier, omedelbart efter sittningen vid protokollet och medan minnet af de upptecknade yttrandena ännu i sin fulla liflighet qvarstod, använde mellantiden intill nästa protokollstur för kollationering och, i den mån sådant kunde medbinnas, jemväl för utskrifning af hvad som till memorialprotokollet antecknats. Detta Herr Gumælii förslag kom nu under en längre öfverläggning, som slutade dermed, att öfrige Herrar Deputerade, hvilka funno de ifrågasatta ändringarne vara inslagna i den riktning, som, än vidare fortsatt, borde kunna leda till åstadkommande af snabbskrifningsmetodens fullständiga tillämpning vid återgifvandet af Kammarens förhandlingar, och för öfrigt antogo, att Riksdagen icke skulle vägra beviljandet af den högre aflöning, som af en sålunda ökad tjenstgöringsskyldighet billigtvis kunde påkallas. nu bifollo Herr Gumælii förslag och alltså såsom vilkor för Notarie-anställning hos Kammaren fastställdes hvad af honom blifvit hemställt, så väl i fråga om längden af den tid hvarje par af Notarier borde föra anteckning vid protokollet, som om Notariernes skyldighet att, med iakttagande af oafbruten närvaro under Kammarens sammanträden, på sätt nu antydt blifvit, använda den tid, som mellan hvarje protokollssittning lemnades ledig. Med afseende å de ändringar, som sålunda beslutats, ansågo, Herrar Deputerade sig böra uppskjuta det slutliga bestämmandet af Notariernes antal, men antogo emellertid, med hänvisning till nu stadgade tjenstgöringsvilkor, på grund af ingifna ansökningar,

till Notarier:

vice Häradshöfding G. Westdahl.

e. o. Kanslisten C. N. Sandström,
 vice Häradshöfding C. W. H. Normelli,
 e. o. Hofrätts-Notarien H. A. Kolmodin,
 e. o. Kanslisten C. F. Amnell,
 vice Kollega F. C. Winnberg,
 Kammarsskrifvaren A. Kinberg,
 vice Häradshöfding R. Thorell,
 vice Häradshöfding C. O. Ericson och
 vice Häradshöfding A. Thollander;

*Angående till-
 sättning af
 Kammarens
 tjenstemän och
 betjening.*

viljande Herrar Deputerade, med afseende å de ytterligare notarie-
 tillsättningar som funnes erforderliga, lemna åtskillige sökande,
 hvilka anmält sig ega färdighet i snabbskrifning, tillfälle till skrif-
 profs afgifvande.

Till Förste Kanslist antogs derefter t. f. Notarien i Tull-
 styrelsen T. Zellinger hvilken, på särskild anmodan, redan den
 15 dennes i tjenstgöring hos Kammararen inträdt.

Till Registrator:

Kaptenen J. Mankell; samt

Till Kanslister:

t. f. Kammarsskrifvaren i Arméförvaltningen E. Holmertz,
 Kontorsskrifvaren F. Amné,
 e. o. Kanslisten C. W. Malm,
 Kontorsskrifvaren W. T. Åmark,
 e. o. Kanslisten P. E. Stenfelt,
 e. o. Hofrätts-notarien O. Rooth och
 Kammarsskrifvaren S. Severin;

gällande såväl för Förste Kanslisten och Registratorn som för
 Kanslisterne det antagningsvilkor, att de skulle vara underkastade
 den vidsträcktare eller förändrade tjenstgöringsskyldighet, som,
 med anledning af hvad rörande protokollsföringen beslutits, kunde
 för dem ifrågakomma; samt särskildt för kanslisterne Rooth och
 Severin, hvilka begge egde insigt i snabbskrifning, att, vid upp-
 kommande förfall för någon bland notarierne, inträda till tjenst-
 göring vid protokollet.

Slutligen skedde antagning af vaktmästare, hvartill, enligt
 ingifna ansökningar, antogos samma personer, 12 till antalet, som
 vid sednaste riksdag varit tjenstgörande, nemligen G. Lundqvist,
 F. Lithander, A. G. Lind, A. G. Malmberg, L. G. Larsson, J. E.
 Beyer, F. Pettersson, A. P. Eriksson, L. G. Larsson, C. G. Fastin,
 J. A. Hillman och C. E. Thur. Bland denna vaktbetjening blef
 Lundqvist anställd såsom förste vaktmästare; och antecknades här,
 att tjenstgöringen för desse vaktbetjente tagit sin början den 16
 i denna månad.

Som ofvan.

H. Husberg.

Protokoll vid sammanträde den 20 Januari 1875 med de ledamöter af Riksdagens Andra Kammare, hvilka blifvit utsedde att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammarens kanslistjenstemän och vaktbetjente.

Sedan Herrar Deputerade, vid gårdagens sammanträde, fattat beslut om vidtagande af åtskilliga förändringar i afseende å den tjenstgöringsskyldighet, som borde åligga de notarier, hvilka hos Kammaren vid denna riksdag komme att anställas och, med hänvisning till detta beslut, såsom notarier antagit tio särskilde sökande; så hade af desse sökande en anmält sig hafva vunnit anställning såsom notarie hos Första Kammaren och på sådan grund anhållit att å hans ansökning till notarieplats hos denna Kammare icke måtte fästas afseende, samt de öfrige nio, med förmälan att de hos Kammaren sökt anställning under förutsättning, att det hittills antagna arbetssättet äfven vid denna riksdag skulle komma att följas, tillkännagifvit sig vara förhindrade att vid innevarande riksdag föra Kammarens protokoll under de vilkor Herrar Deputerade uppställt; och funno vid sådant förhållande Herrar Deputerade, som ansågo sig icke kunna efterskänka de ifrågavarande tjenstgöringsvilkoren, samtliga dessa ansökningar hafva förfallit.

Dernäst företogos till granskning de prof i snabbskrifning, som enligt Herrar Deputerades vid gårdagens sammanträde derom fattade beslut blifvit anställde med sådane, i notarietjenstgöring hos Kammaren förut icke använde sökande, som i nämnda skrifmetod anmält sig ega färdighet; och befunnos dessa prof hafva så utfallit att, på grund af dem, Herrar Deputerade funno sig böra antaga

till Notarier:

- e. o. Hofrätts-notarien J. Stenfelt,
- e. o. Hofrätts-notarien R. Pälman,
- vice Häradshöfdingen C. A. Norin och
- e. o. Hofrätts-notarien O. Rooth,

hvarjemte såsom notarie hos Kammaren nu jemväl anställdes vice Häradshöfdingen A. Hagman, gällande för desse, nu antagne notarier de i nästföregående dags protokoll bestämda tjenstgöringsvilkor.

Genom Rooths uppflyttning till notarie hade en kanslistplats lemnats ledig; och blef i Rooths ställe såsom kanslist nu anställd vice Häradshöfdingen A. Asker, under förbehåll af skyldighet för honom att, vid uppkommande förfall för någon bland notarierne, inträda till tjenstgöring vid protokollet.

Slutligen lemnade Herrar Deputerade åt tvänne bland sina ledamöter, Herr vice Talmannen Wijk och Herr Gumælius, i uppdrag att söka inhemta närmare upplysning om beskaffenheten af de tjenstgöringsförhinder, som må förefinnas för den ene eller andre af här ofvan omförmälde nio notarier samt i hvad mån berörda hinder för ett större eller mindre antal bland desse notarier må kunna undanrödjäs och anställning hos Kammaren, derest sådan fortfarande önskades, åt dem beredas; viljande Herrar

Deputerade, sedan delegerade, så skyndsamt ske kunde, fullgjort detta uppdrag, derefter besluta om tillsättandet af återstående, ännu lediga notarie-befattningar.

Som ofvan
H. Husberg.

§ 2.

Herr Lothigius, hvilken, enligt protokollet för den 16 dennes, låtit anmäla sig af sjukdom hindrad att å rätt tid iakttaga inställelse vid Riksdagen, hade numera infunnit sig till deltagande i Kammarens förhandlingar.

§ 3.

Då, enligt förut fattadt beslut, val af ledamöter och suppleanter i de ständiga Utskotten nu skulle företagas, hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammaren, på sätt dess arbetsordning medgaf, ville besluta att, sedan röstsedlarne blifvit aflemnade, Herr Talmannen skulle ega att åt Herr vice Talmannen tillräkna visst antal af sedlarne, att af honom, i den ordning som angafs i arbetsordningens 22 §, öppnas, granskas, uppläsas och antecknas.

Val af ledamöter och suppleanter i de Ständiga Utskotten.

Kammaren biföll ifrågavarande hemställan, hvarefter valen försiggingo i grundlagsenlig ordning och utsågos till ledamöter:

i Konstitutions-Utskottet:

Herr	<i>Jonas Andersson</i> i Häckenäs	med	165	röster,	
„	<i>Ola Andersson</i> i Nordanå	„	165	„	
„	<i>Sven Nilsson</i> i Österslöf	„	117	„	
„	<i>Pehr Nilsson</i> i Espö	„	115	„	
„	<i>G. Hæggström</i>	„	113	„	
„	<i>Samuel Jonsson</i> i Hvetlanda	„	112	„	
„	<i>Ola Jönsson</i> i Kungshult	„	112	„	
„	<i>A. Bäckström</i>	„	111	„	
„	<i>O. Thorell</i>	„	111	„	och
„	<i>S. F. Norén</i>	„	110	„	

i Stats-Utskottet:

Herr	<i>Liss Olof Larsson</i>	med	159	röster,	
„	<i>Grefve A. F:son Posse</i>	„	159	„	
„	<i>Carl Ifvarsson</i>	„	158	„	
„	<i>P. O. Hörnfeldt</i>	„	157	„	
„	<i>E. Key</i>	„	157	„	
„	<i>Friherre John Ericson</i>	„	152	„	
„	<i>J. Andersson</i> i Jönvik	„	114	„	
„	<i>O. B. Olsson</i>	„	112	„	
„	<i>J. E. Johansson</i> i Forneby	„	109	„	
„	<i>P. Olsson</i> från Helsingborg	„	109	„	
„	<i>Jöns Rundbäck</i>	„	109	„	och
„	<i>C. A. Larsson</i>	„	108	„	

i Bevilnings-Utskottet:

Val af ledamöter och
Suppleanter i
de Ständiga
Utskotten.
(Forts.)

Herr	<i>O. Olsson i Olebyn</i>	med	166	röster	
"	<i>Friherre A. H. E. Fock</i>	"	165	"	
"	<i>vice Talmannen O. Wijk</i>	"	164	"	
"	<i>Pehr Eriksson i Wik</i>	"	119	"	
"	<i>A. Andersson i Intagan</i>	"	117	"	
"	<i>Nils Larson i Tullus</i>	"	117	"	
"	<i>S. Magnusson i Fors</i>	"	117	"	
"	<i>C. A. Jönsson</i>	"	116	"	
"	<i>J. F. Fredricson</i>	"	115	"	och
"	<i>O. P. Rylander</i>	"	115	"	

i Banko-Utskottet:

Herr	<i>A. Gumælius</i>	med	154	röster	
"	<i>G. Johnsson i Skeppnetorp</i>	"	153	"	
"	<i>P. Hammarberg</i>	"	109	"	
"	<i>Ake Andersson</i>	"	107	"	
"	<i>A. W. Wigardt</i>	"	107	"	
"	<i>C. I. Bengtsson</i>	"	106	"	
"	<i>I. Lyttkens</i>	"	106	"	och
"	<i>Ola Månsson</i>	"	105	"	

i Lag-Utskottet:

Herr	<i>Sven Nilsson i Efveröd</i>	med	161	röster,	
"	<i>Nils Petersson i Runtorp</i>	"	161	"	
"	<i>A. Philipsson</i>	"	161	"	
"	<i>Grefve E. Sparre</i>	"	160	"	
"	<i>R. Ehrenborg</i>	"	113	"	
"	<i>Magnus Jonsson i Wansäter</i>	"	111	"	
"	<i>F. G. Afzelius</i>	"	110	"	och
"	<i>Anders Persson i Mörarp</i>	"	107	"	

Härefter utsågos till *Suppleanter:*

i Konstitutions-Utskottet:

Herr	<i>Christen Assarsson</i>	med	98	röster,	
"	<i>A. P. Danielsson</i>	"	96	"	
"	<i>Per Nilsson i Kulhult</i>	"	95	"	
"	<i>Lars Ersson i Wik</i>	"	95	"	
"	<i>Carl Johansson i Hansjö</i>	"	95	"	
"	<i>A. Johansson i Fägerhult</i>	"	94	"	
"	<i>Jöns Pehrsson</i>	"	94	"	
"	<i>J. Erickson i Skälнас</i>	"	94	"	
"	<i>N. C. Boström</i>	"	94	"	och
"	<i>J. Andersson i Ryssby</i>	"	93	"	

i Stats-Utskottet:

Herr	<i>Hans Larsson</i> i Flästa	med	133	röster,		
”	<i>Hans Andersson</i> i Bringåsen	”	126	”	Val af ledamöter och Suppleanter i de Ständiga Utskotten. (Forts.)	
”	<i>Carl Magni</i>	”	97	”		
”	<i>J. E. Billström</i>	”	96	”		
”	<i>Jöns Andersson</i> i Fränninge	”	96	”		
”	<i>Jonas Jonasson</i> i Gullaboås	”	95	”		
”	<i>Ivar Månsson</i>	”	95	”		
”	<i>Per Nilsson</i> i Råby	”	95	”		
”	<i>L. J. Fahlander</i>	”	95	”		
”	<i>Erik Olsson</i> i Sännersta	”	94	”		
”	<i>P. C. Andersson</i> i Wistena	”	92	”		
”	<i>A. P. Andersson</i> i Helgesta	”	92	”		och

i Bevillnings-Utskottet:

Herr	<i>J. Sandstedt</i>	med	120	röster,	
”	<i>Arvid Jönsson</i>	”	116	”	
”	<i>Gunnar Eriksson</i>	”	85	”	
”	<i>O. Östling</i>	”	84	”	
”	<i>Pehr Pehrsson</i> i Barkö	”	82	”	
”	<i>M. Ekström</i>	”	82	”	
”	<i>P. M. Gunnarsson</i>	”	82	”	
”	<i>J. N. Biersert</i>	”	82	”	
”	<i>C. Er. Ersson</i> i Surssa	”	82	”	och
”	<i>A. Andersson</i> i Smedbyn	”	81	”	

i Banko-Utskottet:

Herr	<i>J. Andersson</i> i Knarreвик	med	100	röster,	
”	<i>N. Nilsson</i> i Espinge	”	74	”	
”	<i>Friherre A. Cederström</i>	”	73	”	
”	<i>J. Jonsson</i> i Fröstorp	”	72	”	
”	<i>A. Andersson</i> i Nyckelby	”	72	”	
”	<i>August Börjesson</i>	”	72	”	
”	<i>Lars Börjesson</i>	”	71	”	och
”	<i>E. Dofsén</i>	”	71	”	

i Lag-Utskottet:

Herr	<i>C. A. J. Wennerus</i>	med	100	röster,	
”	<i>E. Thomasson</i>	”	86	”	
”	<i>A. J. Lyth</i>	”	81	”	
”	<i>G. Silfverstolpe</i>	”	80	”	
”	<i>L. M. Elfstedt</i>	”	70	”	
”	<i>Jonas Jonasson</i> i Rasselbygd	”	68	”	
”	<i>Sven Håkansson</i>	”	68	”	och
”	<i>C. E. Hjelm</i>	”	68	”	

Mellan de ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit enahanda antal röster, anställdes lottningar för bestämmande af den ordning, hvori samma ledamöter borde såsom suppleanter ingå; och utföllo dessa lottningar med den ordningsföljd här ofvan angifvits.

§ 4.

Upplästes och lades till handlingarne ett till Kammaren inkommet så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Borgmästaren m. m. Friherre A. Åkerhjelm för närvarande besväras af strupkatarrh och luftrörskatarrh (*laryngo-bronchitis acuta*) samt i följd deraf är förhindrad, att under de närmaste dagarne lemna sin bostad, får jag härmedelst icke blott på förut aflagd läkareed intyga, utan ock med denna min edeliga förpligtelse, "så sannt mig Gud hjälpe till lif och själ" bekräfta.

Stockholm den 20 Januari 1875.

Carl Thestrup
legitimerad läkare
prakt. i Stockholm.

§ 5.

Remisser af
motioner.

Förekommo till behandling de å Kammarens bord hvilande motioner; och hänvisades

Herr R. Ehrenborgs motion, N:o 1, till Tillfälligt Utskott;

Friherre D. von Schulzenheims motion, N:o 2, till Stats-Utskottet; och

Herr E. Thomassons motion, N:o 3, till Konstitutions-Utskottet.

§ 6.

Enskildt
ärende.

Herr Törnfeldt begärde ordet och anförde:

Herr Talman, mine Herrar! Vår klocka har kommit på ett ställe, der den för de fleste icke är till någon nytta eller ledning. Jag tager mig därför friheten att hemställa, huruvida den icke kunde flyttas och sättas midt öfver den Kongl. bysten, der den blefve synlig för alla. Jag tror icke, att detta vore opassande, emedan den på detta ställe skulle beteckna och påminna derom, att bystens höga original väl visste hvad tiden led och hvad klockan var slagen, när han främjade den stora sak, med anledning af hvilken hans bild fått en plats i detta rum. Det är sannt, att Herr Talmannen härigenom finge klockan bakom sig; men den mannen vet nog hvad tiden lider, och hvad beträffar de andra "talmännen" ex professo, torde det ofta nog vara

väl behöfvt för en och annan af dem att blifva genom klockan framför sig erinrad om huru fort tiden går. Jag hemställer derföre, att Herr Talmannen ville framställa proposition om att klockan må få flyttas midt öfver den Kongl. bysten och, derest detta antages och godkännes, Kammarens "Herrar ekonomer" få sig uppdraget att gå i författning härom.

Det förslag, som Herr Törnfeldt sålunda framställt, blef på begäran bordlagdt.

§ 7.

Till bordläggning anmälades dels den af Riksdagens år 1874 församlade revisorer afgifna, till Kammarern inkomna berättelse, angående verkställd granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1872, dels Justitie-ombudsmannens till innevarande Riksdag afgifna embetsberättelse samt Tryckfrihetskomiténs berättelse.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 23 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Herr Statsrådet och Kommendören med Stora korset af Kongl. Nordstjerne-orden K. J. Berg aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga Kongl. skrivelser och propositioner.

1:o. I anledning af åtskilliga vid sistförflutna riksdag beslutade lagförändringar; och

Kongl. skrivelser och propositioner.
(Forts.)

2:o. Om förordnande af en statsråds-ledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 af Riksdagsordningen tillkommer en ledamot af Statsrådet;

äfvensom följande Kongl. Maj:ts propositioner, nemligen:

1:o, med förslag till förordning angående ändring i vissa paragrafer af sjölagen;

2:o, angående ändring i lönevilkoren för häradshöfdingarne J. A. Hellberg och L. Norin;

3:o, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

4:o, angående fyllnadspension åt Generaldirektören, chefen för Kongl. Skogsstyrelsen, Anders Emanuel Ros;

5:o, i fråga om uppförande af ett posthus i Nässjö;

6:o, angående anslag till uppförande af posthusbyggnad i Sundsvall;

7:o, angående beviljande af dyrtidstillägg för år 1875 åt åtskillige tjenstemän vid postverket; samt

8:o, angående de ändringar i gällande tulltaxeunderrättelser och dermed sammanhang egande stadganden, som påkallas af det genom Kongl. förordningen den 15 Maj 1874 införda nya skeppsmätningssättet.

Herr Talmannen emottog dessa nådiga skrivelser och propositioner under förklarande, att Kammarerna skulle åt desamma egna grundlagsenlig behandling.

§ 2.

Angående tillsättning af ytterligare tjenstemän hos Kammarerna.

Upplästes och lades derefter till handlingarne protokollet vid det ytterligare sammanträde, som under gårdagen blifvit hållet af de Kammarernas ledamöter, hvilka jemte Herr Talmannen haft uppdrag att tillsätta Kammarernas kansli- och vaktbetjening. Detta protokoll var så lydande:

Protokoll vid sammanträde den 22 Januari 1875 med de ledamöter af Riksdagens Andra Kammarer, hvilka blifvit utsedde att, jemte Herr Talmannen, tillsätta Kammarernas Kansli.

Med afseende å tillsättandet af de platser inom Kammarernas kansli, som ännu återstodo lediga, hade Herr Talmannen låtit utfärda kallelse till detta sammanträde. Dervid tillkännagaf till en början Herr vice Talmannen Wijk, att det uppdrag numera blifvit fullgjordt, som Herr vice Talmannen jemte Herr Gumælius af öfrige Deputerade emottagit med hänsyn till möjligheten att undanrödja de tjenstgöringshinder, som nio från förra riksdagen hos Kammarerna anställde notarier ansett för sig förefinnas, derest

de vilkor för protokollsföringssättet, som Deputerade, enligt protokollet den 19 dennes föreskrifvit, skulle komma att tillämpas. Vid en med bemälda notarier hållen sammankomst hade nemligen åtta af dem, — under yttrad förhoppning att Deputerade icke måtte lemna utan afseende det behof af ett större antal notarier, som det förändrade protokollsföringssättet, enligt deras förmenande, oundgängligen påkallade, äfvensom att, vid aflöningens framtida bestämmande, måtte i betraktande komma den större trägenhet och möda, som det nya arbetssättet kräfde och hvaraf för desse notarier, med hänsyn till deras förut innehafvande tjänstebestyr, som med en sålunda förändrad notariatstjänstgöring hos Kammaren icke läte sig vidare förena, föranleddes icke oväsentliga uppoffringar, — förklarar sig villige att söka ställa sig de antagna tjänstgöringsvilkoren till efterrättelse och, med anmälan härom, anhållit att få återupptaga sina förut gjorda ansökningar.

*Angående till-
sättning af
ytterligare tje-
nstemän hos
Kammaren.
(Forts.)*

Med anledning häraf togs nu frågan om notariernes antal under öfvervägande. Vid föregående riksdagar hade desse tjänstemän hos denna Kammare varit tolf och att deri någon tillökning genom det nya arbetssättet nödvändiggjordes, ville Deputerade dess hellre finna antagligt, som, med sagda arbetssätt, ett par af notarierne komme att sysselsättas uteslutande med revidering och sammanförande af de öfriges anteckningar. På grund häraf funno Deputerade sig böra bestämma notariernes antal att tills vidare vara sexton; och då hittills blifvit antagne allenast fem notarier, skedde nu anställning af ytterligare elfva, eller dels de åtta, som enligt hvad ofvan förmålt, förnyat sina ansökningar, nemligen

e. o. kanslisten C. N. Sandström,
vice häradshöfdingen C. W. H. Normelli,
e. o. hofrättsnotarien H. A. Kolmodin,
e. o. kanslisten C. F. Amnell,
vice kollega F. C. Winnberg,
kammarskrifvaren A. Kinberg,
vice häradshöfdingen A. Thorell och
vice häradshöfdingen C. O. Erickson,

dels jemväl nedannämnde trenne sökande:

vice häradshöfdingen C. G. Edman,
vice häradshöfdingen A. Asker, och
Kammarskrifvaren S. Severin.

Bland de sålunda antagne notarierne skulle tvenne, efter anvisning af Sekreteraren, tills vidare tjänstgöra såsom reviderande notarier; och ville Deputerade, sedan erfarenheten under någon tid visat, huruvida den nu beslutade anordningen funnes motsvara det viktiga ändamål, som dermed blifvit afsedt, taga i ytterligare öfvervägande, om någon ändring i samma anordning kunde finnas af omständigheterna påkallade.

Genom vice Häradshöfdingen Askers och Kammarskrifvaren Severins antagande till notarier hade två kanslistplatser blifvit lediga. Till kanslister i deras ställe antogos, på grund af ingifna ansökningar, vice Häradshöfdingen C. Folcker och vice Häradshöf-

Angående till-
sättning af
ytterligare tje-
nstemän hos
Kammaren.
(Forts.)

dingen F. A. Liljesköld; gällande för begge det vilkor, att de, vid uppkommande förfall för någon bland notarierna, skulle hafva skyldighet att inträda till tjenstgöring vid protokollet.

Som ofvan
H. Husberg.

§ 3.

Justerades Kammarens protokoll för den 16 innevarande månad.

§ 4.

Till Kammaren hade inkommit ett så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr P. C. Andersson är genom sjukdom hindrad tillsvidare att lemna sina rum, intygas härmed edligen.

Stockholm den 22 Januari 1875.

R. Bruzelius.
Med. Doktor.

Och blef detta betyg, efter dess uppläsning, lagdt till handlingarne.

§ 5.

Remiss af
Statsregle-
ringsproposi-
tionen.

Föredrogs Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

I anledning af denna proposition afgåfvos nu yttranden af:

Herr Treffenberg: Jag skall tillåta mig att vördsamt framställa en anmärkning vid den Kongl. propositionen, nemligen vid den del deraf som afser det af Kongl. Maj:t äskade dyrtidstillägget för rikets embets- och tjenstemän under år 1876. Det synes mig nemligen vara att beklaga, att Regeringen icke funnit sig böra vidhålla den allmänna hufvudgrunden i det af henne under förra riksdagen framlagda dyrtidstilläggs-förslaget, enligt hvilken grund nämnda tillägg borde utgå med 30 procent af embetsmännens löner och arvoden. Var denna grund då rättvis, så är den helt visst äfven nu, då, såsom vi alla veta, lefnadskostnaden, under den tid som sedan dess förflutit, långt ifrån att hafva minskats, fast hellre stegrats och då dessutom statens finanser äro vida bättre nu än under förra året. Föredragande Departementschefen synes också hafva gillat denna uppfattning, då han säger, att "i allt hufvudsakligt de skal, hvilka bestämde Eders Kongl. Maj:t att på Statsrådets tillstyrkan till sist hålla Riksdag aflåta nådigt förslag om dyrtidstillägg för rikets embets- och tjenstemän, lära böra erkännas oförändrade kvarstå." Departementschefen har äfven

ett annat skäl. Det är ett ord i sinom tid, för hvilket rikets hela embetsmannakorps skall hålla honom räkning, då han nemligen inför tronen uttalar det lika mycket för honom sjelf som för landets embetsmannakorps hedrande erkännande, att Sverige dock eger en embetsmannakorps, som gjort sig känd för redbarhet, är ansedd och sjelfständig, och då han förklarar att detta är en lycka, som "synes honom vara väl värd att taga vara på."

Men oaktadt Herr Departementschefen har till sin disposition tvenne så stora och redbara, af rättvisa och politisk klokhet förestafvade skäl att *icke* frängå den ståndpunkt, som Regeringen förut i denna fråga intagit, så viker likväl Herr Departementschefen för ett *litet* skäl, då han förklarar sig icke kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att vidhålla samma ståndpunkt emot de af Riksdagen "så nyligen som vid senaste riksmöte antagna, från de af Kongl. Maj:t då föreslagna, afvikande grunder för dyrtidstilläggs utgående." Således: hvad Kongl. Maj:t anser vara öfverensstämmande med rättvisa och politisk klokhet, det skall öfvergifvas derföre att Kongl. Maj:ts uppfattning i frågan icke öfverensstämmer med Riksdagens. Riksdagens behandling af rikets embets- och tjänstemän har dock redan fått sin dom icke blott i den allmänna opinionen, utan jemväl från sjelfva tronen; ty vi erinra oss ju, hurusom i afskedets stund vid förra riksdagen dessa ord ljödo oss till mötes, att genom Riksdagens beslut rörande dyrtidstillägget, "minskats den oro, hvarmed otillräckliga löneinkomster låtit statens embets- och tjänstemän gå framtiden till möte." Men att *minska* tjänstemäns brödbekymmer, det är icke detsamma som att *afhjelpa* dem.

Jag vet för visso, att det finnes förhållanden, hvarunder rikets embets- och tjänstemän få dela lott med alla öfriga medborgare, men det är endast under hårda tider. då statens tillgångar icke medgifva att till fullo aflöna tjänstemännen eller att minska deras lefnadsbekymmer.

Det kan måhända synas underligt, att jag framkommit med ifrågavarande anmärkning, då den i alla händelser icke kan leda till något praktiskt resultat. Denna sida af saken har dock icke för mig varit bestämmande. Jag känner till fullo de små inkast, som kunna göras emot mig. Man skall säga: hvad tjänade det till att framkomma med det äldre, redan förut af Riksdagen förkastade dyrtidstilläggs-förslaget? Utgången var ju gifven. Man skulle endast utsätta sig för en ny dekonfiture. Jag tror visserligen, att, om det äldre dyrtidstilläggs-förslaget blifvit nu ånyo framlagd, regeringen dermed endast skulle hafva beredt Stats-Utskottets årade ordförande ett förnyadt tillfälle att vid riksdagens slut underrätta Kammaren derom, att Riksdagen lyckats med några millioner nedsätta de af Kongl. Maj:t åskade anslag; men denna lilla dekonfiture eller motgång väger fjäderlätt i vågskålen gent emot den moraliska vinsten för regeringen att i denna fråga hafva häfdat en fast, konsekvent och akttningsbjudande hållning.

Remiss af
Statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

Remiss af
Statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)

Herr Jöns Pehrsson: Redan har man fått erfarenhet om att det gamla ordspråket: "Gud bevare oss för våra vänner, för våra motståndare reda vi oss sjelfva", här visat sig vara en sanning, ty så kan regeringen med skäl utbrista, efter den första ärade talarens uppträdande här i dag. Jag vill icke fästa mig vid hans yttrande, då det ju är allmänt känt från hvad synpunkt han ser saken, likasom äfven min åskådning af densamma jemväl torde vara tillräckligt bekant. Jag vill blott nämna, att fakta tala för, att en återgång redan inträdt i de stegrade lefnadskostnaderna och att det kan hända, att hastigare än man tänkt sig, den nu i nämnda afseende försporda klagan ej vidare är befogad och att således ej heller något berättigadt klander kan framställas emot att man icke frångått förra riksdagens beslut i ämnet. Detta är det enda jag ville säga nämnde talare.

Hvad den föreliggande Kongl. propositionen i och för sig vidkommer, så är den i många afseende mera aktningssvärd än förut. Jag skulle visserligen vilja genomgå hufvudtitlarne i den ordning, de här förekomma, men då det skulle blifva alltför vidlyftigt, vill jag endast i korthet om dem yttra några ord.

Jag vill då först nämna, att, då Regeringen vid sista riksdagen lika litet som jag vann framgång åt sina vid Första Hufvudtiteln ställda förslag, denna fråga vid detta tillfälle må lemnas å sido. Om Andra hufvudtiteln är enligt min åsigt icke mycket annat att säga än att det är beklagligt, att ökade utgifter måste ifrågakomma för våra brottslingars förvarande. Detta är dock ett ämne, som har alltför många och djupt liggande orsaker, för att man nu skulle deruti inlåta sig. Tredje hufvudtiteln är oförändrad. Dernäst komma Fjerde och Femte hufvudtitlarne, hvilka efter min tanke är de mest beaktansvärda. Dervid förekommer, hvad den förra beträffar, först den fråga, som, efter hvad jag tror, blifver en af de viktigaste vid denna riksdag, nemligen frågan om lönereglering för arméens befäl. Det vill synas, som om i detta förslag kunde spåras en sådan tanke, att, om förslaget blefve antaget, det icke vore för mycket sagdt, om man påstode att fliten och nitet för åstadkommande af en förändring af vårt nationalförsvar icke äro så stora. Å ena sidan skulle man visserligen kunna säga, att i detta fall någon fara icke är å färde, och för min del skulle jag vilja biträda en sådan åsigt; men å andra sidan torde väl också kunna påstås, att deri kan ligga en oberäknelig våda för framtiden. Emellertid vill jag tro, att de personer, som närmast få den Kongl. propositionen till behandling, utan någon påstötning, komma att tillse, hvad härutinnan bör göras; och min enskilda tanke är den, att, då vi nu af Kongl. Maj:ts trontal se, att ett nytt arméförslag är att förvänta, en partiel lönereglering desto mindre är önskvärd, som den, enligt min mening, icke bör ifrågakomma annat än i sammanhang med sjelfva arméorganisationen, och detta af det skäl, jag nyss anfört. Angående Femte hufvudtiteln vill jag endast i korthet häntyda på den tanke, som deri spåras och finner sitt uttryck i det till flottans nybyggnad åskade anslag af ej mindre

än två millioner kronor. Dernäst i ordningen kommer Sjette hufvudtiteln, under hvilken i vissa fall, såsom till jernvägsbyggnader och jernvägsmateriel, visst icke för stora anslag begäras; ty då den norra stambanan nu en gång skall fullbordas, så delar äfven jag den åsigt att arbetet bör bedrivas med kraft. Det äskade auslaget till jernvägsmaterielen må ock gerna för mig beviljas, med en antydning likväl om nödvändigheten af en bättre ordnad administration för trafiken, ty penningar ensamt afhjelpa ej nu öfverklagade brister. Men under denna hufvudtitel förekommer likväl ett annat förhållande, som är beklagansvärdt, nemligen den konstitutionella konflikt, som vid behandlingen af denna hufvudtitel synes förestå. Den sak, hvarom här är fråga, synas emellertid hafva kommit derhän att den måste bringas till slut, och jag hoppas, att Riksdagen vid afgörandet deraf skall veta att häfda sin rätt.

Jag har ansett mig icke kunna underlåta att redan nu, efter den förste ärade talarens uppträdande, yttra hvad jag sagt; och jag anhåller, att detta yttrande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen till Stats-Utskottet.

Herr C. A. Larsson: Under förra riksdagen yttrade jag, att frågan om dyrtidstillägg skulle blifva ett stående bihang till de närmast kommande riksdagarne; och detta har verkligen inträffat, man vet, att orsaken, hvarför Riksdagen icke velat öka embets- och tjänstemännens löner, varit den, att man väntat en omorganisation af embetsverken, som skulle kunna sätta statsverket i tillfälle att tillräckligt aflöna tjänstemännen, på samma gång man tillsäga, att dessa blefve fullt sysselsatte. Denna tanke har icke realiserats, men frågan om dyrtidstillägg står kvar; och jag är öfvertygad om, att man kommer att laborera med den, ända till dess att dyrtidstilläggen uppföras på stat såsom ordinarie anslag. Statens tjänstemän böra icke drifva sina anspråk ända derhän, att den goda tanken om dem förminskas, ty äfven statens tjänstemän böra i någon mån underkasta sig de vexlande konjunkturerna. Det skulle annars kunna inträffa, att det skattskyldiga folket finnes sjelf lida brist, under det statens embets- och tjänstemän vore i åtnjutande af all möjlig komfort. Jag tror icke, att tjänstemännen äro de mest beklagansvärde i vårt land. Jordbrukarne t. ex. tror jag icke hafva några öfverskott på sina inkomster under förflutna året. Dessutom har man icke skäl att antaga, det dyr tid skall inträffa under kommande år; tvärtom hafva tecken redan visat sig, som tyckas lofva en omkastning häri. Då man genomläser den Kongl. propositionen gripas man af en "panisk" förundran öfver, huru det varit möjligt för föregående finansministrar att reglera staten, då de icke haft tre fjerdedelar af de inkomster, öfver hvilka den nuvarande finansministern nu har att förfoga; men denne, ändock den finansiella ställningen är så lysande, synes icke tänka på att finna någon möjlighet att göra besparingar för den onda tiden.

*Remiss af
Statsregle-
ringsprop-
ositionen.
(Forts.)*

Remiss af
Statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

Här visar sig visserligen ett öfverskott af 5 å 6 millioner, men äfven öfver denna summa har Kongl. Maj:t förbehållit sig att framdeles få förfoga. Då man nu vet att ensamt tullen efter beräkningen vid 1873 års riksdag lemnat ett öfverskott af 10 millioner, så kunde man hafva skäl att fråga hvarthän dessa tagit vägen, ty tillsammans med förut omnämnda belopp borde man nu haft ett öfverskott af 16 millioner kronor i statskassan. I fjor hörde jag visserligen dåvarande finansministern uttala som sin mening, att det vore oklokt att skrinlägga alltför stora summor; men här behöfver ju icke någon skrinläggning komma i fråga; ty om staten för sina öfverskott sjelf köpte de obligationer, som Riksgälds-kontoret utställt för sina jernvägslån, så vore detta en reserv, som kunde vara till ganska stor nytta att vid tillfälle använda, då statens intrader minskades, så att svårighet uppstode för reglering af de normala utgifterna. Jag har nu fått tillfälle att såsom ledamot i Stats-Utskottet taga del i den förberedande behandlingen af dessa ämnen och vill derfor icke nu i detalj yttra mig vidare i saken. Jag vill blott nämna, att jag anser att man vid innevarande riksdag ej bör fortsätta med beviljandet af dyrtidstillägg förr än man får se att den begärda omorganisationen af embetsverken verkligen kommer till stånd. Må vi i sådant fall, men först då, anslå tillräckliga löner åt herrar tjänstemän hvar i sin stad, men icke, såsom man nu synes ämna, fortgå på denna bana, att alltjemt bevilja dyrtidstillägg, ända till dess de slutligen komma att upptöras på ordinarie stat; ty på detta sätt försvåras möjligheten af den reform, som vi alla så lifligt önska. Härmed vill jag dock icke hafva sagt, att jag vill motsätta mig dyrtidstillägg åt de embets- och tjänstemän, som icke hafva större lön än 3,000 kronor. För öfrigt ber jag att få rekommendera de särskilda anslagen i den Kongl. propositionen till all möjlig afprutning hos Stats-Utskottet.

Herr Dickson: Vid remissen af nu föredragna nådiga proposition ber jag att, i afseende å den der förekommande förslagsberäkningen af Riksgälds-kontorets inkomster år 1876, få påpeka en post, hvars upptagande derstädes förefaller mig icke fullt öfverensstämmande med den vanliga principen, att, då man har en skuld förfallen och penningar inne, betala densamma. På sidan 63 i den Kongl. propositionen föreslås nemligen för sagde år i fyra punkter en upplåning af tillsammans 23,203,600 kronor, för jernvägsbyggnader och rörlig materiel. Deribland förekommer emellertid en post: "till betalning af den vid 1876 års slut förfallna andelen af 1869 års statslån, 1,000,000 kronor." Af detta temporära statslån skulle en del betalas under år 1876, en annan del 1877 samt en del år 1878. Nu synes vidare af samma statshandling att med tillägg af en viss andel af bankovinsten vid 1876 års slut kunde beräknas en behållning af 5,000,000 kronor, ett belopp som sannolikt, då likvid mellan Stats- och Riksgälds-kontoren kommer att ega rum, skall visa sig vara ännu större. Då nu Statsverket har en förfallen skuld å 1 million kronor att

under nästkommande September månad betalas, så anser jag det vara öfverensstämmande med en riktig princip att betala denna skuld och icke omsätta den, såsom nu är föreslaget, och sålunda först smäningsom liqvidera densamma, ehuru jag visserligen tror att innehafvarne af obligationerna för detta lån gerna skulle utbyta dem mot de obligationer, som, enligt ofvannämnda förslag, skulle till motsvarande belopp af Riksgälds-kontoret utgifvas. Den enda omständighet, som skulle kunna förklara denna åtgärd, är det i sjelfva slutet af den Kongl. propositionen afgifna yttrandet, att Kongl. Maj:t i afseende å användandet af den uppkomma behållningen förbehåller sig att framdeles afgifva nådigt förslag. Mig förefaller det sannolikt att, om det nya härordningsförslaget vinner Riksdagens bifall, den deraf betingade organisationen skall kräva betydliga summor och att man derföre skulle vilja hafva en sparpennning att tillgå. Då emellertid den tidpunkt, när detta förslag må blifva slutligen afgjort, är obestämd, så tror jag att det vore fördelaktigt och åtminstone mera affärsmissigt att först sedan den saken blifvit afgjord besluta om de anslog, som för ändamålet erfordras, samt icke på förhand reservera en viss befintlig tillgång och i stället bestämma att upplåna en summa för att liqvidera en förfallen skuld. Det är detta förfarande som jag icke anser vara fullt klart, och det är äfven å detsamma jag önskat fasta Stats-Utskottets uppmärksamhet.

*Remiss af
Statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

Herr Lyth: Vid genomläsandet af den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har jag äfven påträffat ett förslag till aföning åt militäre och civile tjenstemän vid Gotlands nationalbeväring, hvilket förslag jag ansett mig icke kunna eller böra lemna alldeles oanmärkt. Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Landtförsvars-departementet säger på första sidan af det underdåniga memorialet. "Vid utarbetande af detta förslag har det varit mitt syfte, så väl att lönerna inom samma tjenstegrader skulle vid hela arméen blifva lika stora och aflöningsbeloppen på ett billigare sätt, än nu är förhållandet, motsvara tidens kraf och fordringarne på de särskilde tjenstemännens kunskaper och arbete, som ock att den nya löneregleringen, fastän dess tillämplighet på vår nuvarande arméorganisation måst i första rummet tagas i ögnasigte, i möjligaste mån blefve öfverensstämmande med hvad det förslag till ny härordning, hvilket jag har för afsigt i underdånighet framlägga, kommer att rörande Armébefällets aflöning innehålla och dymedelst underlätta öfvergången till ny arméorganisation."

Dessa ord af Herr Statsrådet anser jag för min del fullkomligt riktiga och sanna. Men när det blifvit fråga om att tillämpa denna grundsats på Gotlands nationalbeväringens befäl och tjenstemän, så har man frångått densamma. Om den ock icke kunnat fullständigt tillämpas, hade den, enligt min tanke, likväl bort tillämpas något mera än nu skett. Ty jemför man de lönebelopp, som äro föreslagna för befäl och tjenstemän vid andra med Gotlands nationalbeväring jemförliga korpser, så skulle man finna

Remiss af
Statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

att den likställighet, som man har rätt att fordra här vid lag, icke blifvit, såsom möjligt och önskligt varit, fullt iakttagen.

Hvad då först angår kompanibefälhafvare och öfriga officerare vid nationalbeväringen, så måste jag medgifva att desse blifvit någorlunda tillgodosedde med behöfliga förhöjningar i deras nu knappa lönevilkor; dock få desse tjänstemän icke mera än 60 procent af hvad som är tillagdt tjänstemännen i samma grad vid indelta arméen.

Hvad deremot underbefålet angår, så kan jag icke neka, att jag finner den stat, som för dem föreslagits, vara i förhållande till underbefålet af samma grad vid indelta arméen alltför lågt satt. Sålunda är aflöningen för en sergeant vid Gotlands nationalbeväring föreslagen till ett belopp, som utgör blott en sjettedel af hvad som tillkommer motsvarande grad vid indelta arméen, eller, såsom bekant är, en sergeant vid nationalbeväringen har samma tjänsteåligganden som en fanjunkare vid indelta arméen. Det öfriga underbefålets vid Gotlands nationalbeväring lön förhåller sig till motsvarande grad vid indelta arméen såsom en tredjedel eller en fjerdedel.

Jag anser, att Gotland behöfver ett försvar lika godt och lika starkt som det öfriga Sverige, och skall detta mål kunna uppnås, så måste vi framför allt ega ett dugligt och kunnigt befäl, hvilket icke kan erhållas, utan att aflöningen ställes jemngod med den, som föreslagits för dess vederlikar inom indelta arméen.

Hvad vidare angår de civile tjänstemännen vid Gotlands nationalbeväring, så förekommer i afseende å aflöningen för desse åtminstone ett eller annat missförhållande, som jag ber att få påpeka. Sekreteraren eller auditören t. ex. är föreslagen till en lön af endast 540 kronor. En dylik tjänsteman vid indelta arméen har nära tre gånger så hög lön; och om också den sistnämnde tjänstemannen har åtskilliga göromål, från hvilka den förstnämnde är befriad, så åligger dock denne åtskilligt, som upptager hans tid så, att hans tjänstgöring kan anses fullt jemförlig med motsvarande tjänstemans vid indelta arméen. Jag ber endast få erinra, att Gotlands nationalbeväring består af 8,000 till 10,000 man, som hafva till sig gevär utlemnade. Lönen för regementsläkaren vid nationalbeväringen har föreslagits till 1,800 kronor, eller lika mycket som förste bataljonsläkaren vid våra indelta regementen. Regementsläkaren vid indelta arméen skulle deremot enligt förslaget erhålla 3,040 kronor lön. Besinnar man nu, att regementsläkaren på Gotlands nationalbeväring äfven måste vid den i Visby stad förlagda bataljonen bestrida en bataljonsläkares tjänst, och att han hela året om är bunden såsom läkare vid stamtruppen, då deremot öfrige regementsläkare icke kunna kommenderas till tjänstgöring annat än under mötestiderna, så torde man lätt finna, att regementsläkarens vid nationalbeväringen tjänstgöring är fullt ut jemförlig med regementsläkarnes vid indelta arméen.

Jag vill nu icke längre trötta Kammaren, men ber endast få nämna, att min mening ingalunda varit att inlåta mig på bedömande,

mande, huruvida det af Herr Chefen för Landtförsvars-departementet framlagda förslag till aflöning för befäl och tjänstemän vid arméen är för högt eller för lågt satt, derom kommer nog Stats-Utskottet att uttala sitt ord och Riksdagen att besluta; men jag har yttrat detta på det att en så stor likställighet med de öfriga landskapen som möjligt må komma Gotland till del. Gotland har länge till följd af sitt afskiljda läge fått vidkännas åtskilliga undantagsförhållanden. Detta har icke varit till gagn, och i samma mån som genom förbättrade kommunikationer förbindelsen med det stora fäderneslandet underlättats, i samma mån hafva ock anspråken stigit att i allt hvad möjligt är komma i åtnjutande af likställighet med det öfriga landet.

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

Herr Gustaf Jonsson: Jag begärde ordet för att få göra en anmärkning beträffande anslaget till landtstatens tjänstemän, 150,000 kronor, nemligen för länsnotarier, landskanslistor, länsbokhållare, landskontorister och länsmän. Detta anslag har under sista året blifvit fördeladt så, att efter min tanke länsmännen fått alltför litet, hvarför jag hemställer till Stats-Utskottet, om icke någon förändring härutinnan må kunna vidtagas. Man lär icke kunna förneka, att desse tjänstemän likasom alla andra hafva behof af löneförhöjning. De hafva nu icke mycket att göra, men sannolikt är att deras göromål snart nog komma att ökas. Och i allt fall är det icke önskligt, att de nödgas för att kunna uppehålla sig företaga sådant som med deras tjensteåliggande icke är förenligt. Jag anhåller derfor att detta mitt yttrande må få åtfölja den Kongl. propositionen till Stats-Utskottet och att Utskottet icke må förbise de omständigheter jag nu haft äran vidröra

Herr A. P. Danielsson: Man skulle icke hafva väntat att, den talare, som inledde denna diskussion, skulle framställa klander mot Regeringen derfor att den föreslagit tjänstemännens dyrtidstillägg för år 1876 att utgå med endast 20 procent. Jag tror att regeringen dertill haft ganska goda skäl. Ty om den ärade talaren vill blicka tillbaka på det år som förflutit, så skall han finna att i alla eller de flesta landsdelar skörden varit temligen medelmåttig och att konjunkturerna öfver hufvud taget väsentligen förändrats, samt att goda skäl finnas till det antagande att ännu mera så skall blifva förhållandet under det kommande året. Detta är ett skäl, som för mig väger mycket. Afven jag tror det vara obehöfligt att tillägga de tjänstemän dyrtidstillägg, hvilka redan åtnjuta en lön af 3,000 kronor eller derutöfver.

Här klagas ständigt öfver tjänstemännens brödbekymmer och att de ställas på svältkur m. m. Jag har visserligen icke för egen del haft sådana bekymmer, men jag har sett andra pressas derunder och jag vågar derfor tro att det icke är någon fara med tjänstemännen i detta hänseende. Vilja de såsom annat folk lefva på husmanskost och rätta sig efter tillgångarne, så skola de icke

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

hafva anledning att klaga. Men förhållandet är beklagligen icke så. Vi veta att vår tjenstemannakorps har en bestämd aflöning och kan beräkna sin hushållning, men så icke en stor mängd af den jordbrukande och industriidkande befolkningen. Det beror på andra omständigheter och man vet icke vid årets början om man vid dess slut har ett öre i behåll. Under sådana förhållanden hoppas jag, att Stats-Utskottet icke frångår den princip, som vid förra riksdagen följdes att icke bevilja högre dyrtidstillägg än behofvet oundgängligen kräfver. Sker så, skall jag för min del icke vägra mitt bifall dertill.

Här kunde vara mycket mera att säga om den Kongl. propositionen, men jag tror det vara obehöfligt och jag anser det jag nu sagt vara tillräckligt för att man icke skall tänka, att den förste talarens åsigt vore den öfvervägande i denna Kammar.

Herr Grefve Sparré: Det är merendels för en embetsman betänkligt att yttra sig i fråga om embetsmännens löner, men då lyckligtvis det icke kan komma i fråga att jag skulle komma i åtnjutande af något dyrtidstillägg och jag icke heller behöfver något sådant, så torde jag anses ojäfvig att yttra mig i detta amne. Under alla förhållanden är detta min pligt, såsom riksdagsman, och då böra ju alla konsiderationer vika. Till en början vill jag således säga att det icke kan falla mig in att påyrka större anslag än regeringen själf begärt. Det är regeringens pligt att vaka öfver förvaltningens behöriga gång, och för min enskilda del skulle jag icke vilja tilltro mig bättre ondöme i afseende på embetsmännens behof, än det regeringen med sin tillgång på sakkunnig utredning kan förvärfva sig. Lika litet torde det vara lämpligt, att jag nu uppträder till försvar för regeringens förslag, då hennes egna ministrar äro närvarande, och icke torde underlåta att försvara det samma. Men då jag icke vill att blott en enda opinion skall uttalas från denna Kammar, på det att folket må veta att åtminstone några ledamöter i Andra Kammaren finnas, som anse att regeringen haft goda skäl för sitt förslag, har äfven jag begärt ordet.

En talare har sagt, att i fråga om Kongl. Maj:ts Nådiga förslag till lönerreglering för indelta arméens befäl intet bör för närvarande åtgöras, enär vi hafva att förvänta ett förslag till ny härordning. Jag har vid föregående tillfällen påpekat, hvilken ofantlig vikt jag lägger på en ny arméorganisation. Men om representationen möjligen icke skulle blifva ense i detta fall, der Kongl. Maj:t utarbetat ett förslag, som åtminstone i ett afseende öfverensstämmer med Kammarens önskan och i trontalet tillkännagifvit sin afsigt att nu framlägga detta förslag för representationen, skola väl arméens tjenstemän lida för denna brist på enighet inom representationen? Är det skäl att straffa arméens befäl, högre eller lägre, derfore att vi icke kunna komma öfverens om åttet att organisera arméen? Är detta logiskt riktigt? Låtom oss försöka att ordna arméorganisationen så godt vi kunna, men

tills sådant skett, böra vi väl icke låta arméens tjänstemän svälta. Jag påstår att en stor del af detta befäl, man må nu hafva hvilken tanke som helst om huru mycket bröd, som ingår i maten, icke har ens dagligt bröd. Jag kan icke vara med om den åsigten att icke gifva två styfver till förbättring af armébefällets löner förrän vi afgjort frågan om arméorganisationen. Genoin ett dylikt förfarande skulle vi ju på arméen lägga följderna af vår egen oenighet.

En annan talare har sagt att i fråga om de civile tjänstemännen borde man afslå dyrtidstillägg åtminstone för alla dem, hvilkas lön öfverstiger 3,000 Kronor. Det kanske borde förutsättas, att man gör sig reda för saken, innan man så kategoriskt derom yttrar sitt omdöme. Låtom oss se till, hvilka de tjänstemän äro, som hafva öfver 3,000 Kronor i lön. Det är, bland andra, ledamöterna i Hofrätterna, ty en ganska stor del af assessorerne hafva endast 3,500 Kronor i lön. De af Herrarne, som ega någon erfarenhet af huru långt 1,200 Kronor räcka till att lefva på ensamme här i staden i 4 månader, d. v. s. 3,600 Kronor för hela året, de kunna förstå, huru det skall gå att lefva på 3,500 Kronor lön hela året om med hustru och barn. När man vet att hyrorna här i staden hafva stigit så enormt, att en tjänsteman med familj icke kan få en våning för billigare hyra än 1,500 Kronor, så vida han icke vill bo långt ut på malmerna, derifrån han, om han är tjänsteman i Hofrätten, skulle hafva $\frac{1}{4}$ mils väg till sitt embetsrum, dit han hvarje dag skall gå, huru skall man då kunna begära, att en sådan tjänsteman skall kunna med två tusen Kronor bestrida öfriga lefnadskostnader för sig och familj hela året om? Detta tror jag för min del icke vara möjligt.

Ett annat skäl att bereda embetsmännen högre aflöning är, att den mängd af bolag och andra industriella inrättningar, som här uppstå, behöfva duglige och redbare personer för sin förvaltning. Om Herrarne hafva någon föreställning om, hvad dessa bolag betala ej blott sina disponenter utan äfven sina styrelseledamöter, ja t. o. m. sina juridiska rådgifvare, så skulle Herrarne finna att en aflöning af 3,500 Kronor är för liten att kvarhålla i statens tjänst en öfverdomare. Man bör akta sig för att sätta aflöningen för statens tjänstemän så lågt, att man derigenom skiljer ifrån sig de bäste och skickligaste, eller just de personer, som lättast kunna få anställning hos enskilda bolag och inrättningar. Det är i synnerhet inom domarekorpsen, som det är af vigt att erhålla personer, hvilka genom redbarhet och skicklighet kunna ega landets förtroende, och man bör akta sig att utsträcka sparsamheten derhän, att administrationen göres, icke omöjlig, men oduglig, derigenom att de bästa krafterna tagas bort, men de svagaste förmågorna, de rent af tarfliga, stanna kvar.

Då jag nu begärt ordet i anledning af den diskussion, som här egt rum, ber jag att få för egen del yttra några ord om Kongl. Maj:ts nu föreliggande nådiga proposition. Den grundtanke, som synes mig genomgå densamma, är att man i allmänhet icke velat begära stora anslag, enär man dels ansett nödigt att föreslå en reglering af lönerna för indelta arméns befäl, och dels velat hafva

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Förta)

en sparpenning för bestridande af de utgifter, som blifva en följd af en ny arméorganisation; och deremot har jag ingenting att invända. Till anstalterna för landets försvar höra äfven de, som Chefen för Sjöförsvars-departementet föreslagit, och det af honom för byggande af krigsfartyg åskade anslag af 2,000,000 Kronor anser jag icke för högt. Jag samtalade för några dagar sedan med engelska ministern härstädes och han meddelade åtskilligt om anslagen till Englands flotta, med hvilka våra utgifter till flottan icke kunna jämföras, men hvilka likväl göra klart att 2,000,000 för en flotta är ganska litet.

Men för att vårt land skall kunna tåla de upppoffringar, som äro nödvändiga för ordnandet af vårt försvar, måste vi af alla krafter arbeta på landets utveckling och detta, då jordbruket redan går raskt framåt, företrädesvis i industrielt afseende. Dertill hafva våra jernvägar redan mycket bidragit.

Efter det dessa jernvägar blifvit öppnade i större skala, har vår utveckling i flera afseenden gått framåt med stora, ja ofantligt stora steg. Men vi må icke i lugn glädja oss åt denna utveckling. Vi måste beständigt arbeta på att gå vidare; ty den som icke går framåt, den går tillbaka. Den täflan inom de europeiska samhällena, som i detta afseende ådagaläggas, gör att det fordras alla möjliga ansträngningar, för att med dem kunna hålla jemna steg.

För denna industriella utveckling, som jag således anser såsom ett väsentligt vilkor för att vi må kunna uthärda de ofantliga upppoffringar för vårt försvar, som den nuvarande ställningen i Europa kräver, för denna utveckling är, det måste erkännas, ej gjordt hvad som kunde göras; och om Herr Civilministern, hvars nit för landets utveckling är öfver allt beröm, ville tillåta mig en anmärkning, så skulle den gälla just detta förhållande.

Det finns nemligen en klass af folket, för hvilken samhället hittills gjort ganska litet i fråga om undervisningen. Vi hafva i äldre tider gjort mycket för den högre undervisningen, våra universitet hafva omhuldats med stora statsanslag; våra elementarläroverk hafva varit föremål för en synnerlig omvårdnad; slutligen hafva äfven våra folkskolor tillvunnit sig statsmakternas tillmötesgående och välvilja. Men det finnes en klass, hvars uppföstran eller undervisning blifvit vanvårdad, en klass, för hvilken samhället hittills gjort nästan ingenting och åt hvars undervisning vi måste egna vår uppmärksamhet. Handtverkslärlingen, mine Herrar, utgår vanligtvis från den aldri lägsta klassen af folket och från ett sådant hem, der föräldrarna äro glada öfver att så fort som möjligt bli utaf med honom och få honom satti lära, utan att något afseende fästes vid den undervisning, han derstädes erhåller. I forna tider, då det patriarkaliska elementet var rådande inom handtverkarekorpsen, var lärlingen ansedd såsom en medlem af familjen. Nu är det ej så. Se på dessa små gossar, som skickas till oss från våra skraddare eller skomakare med deras alster, och tänk uppå hvilken ringa omvårdnad och uppföstran de erhålla. Och dock är det samhällets pligt att omhulda dessa barn,

hvilka, om de fått en rätt omvårdnad, skulle i väsendtlig mån gagna samhället och ej obetydligt bidraga till befrämjandet af den nationela välmågan. För deras undervisning är i allmänhet ingenting sörjdt. I Stockholm finnes väl slöjdföreningens skola, och några andra handverksskolor, der tillfälle gifves för dem om söndagar och aftnar att inhemta nödiga kunskaper. I några småstäder är förhållandet detsamma; men i de allra flesta är det icke så. Inom det län, der jag är hemma, har i åtskilliga städer, såsom Wenersborg och Borås, en sådan handverksskola kommit till stånd. Det är den största glädje i verlden att besöka dem på undervisningstimmarne och se, huru icke allenast de späda gosarne, utan stundom äfven mogna ynglingar och män med ifver begagna sig af undervisningen, som der meddelas; ty det, hvaraf människan känner sig hafva behof, det kan hon snart tillägna sig. I andra länder — så vidt jag känner, i Tysklands alla städer — finnas sådana söndags- och aftonskolor; regeringen utfärdar för dem reglementen och omhuldar dem på allt sätt. Såsom det för närvarande är stäldt hos oss, är det helt och hållet beroende af husbönderna, huruvida lärlingarne få besöka dessa undervisningsanstalter. En förändring härutinnan är dock af behofvet påkallad. Staten bör, enligt min tanke, taga denna angelägenhet om hand. Skolor för handverkslärlingar böra inrättas, undervisningen göras obligatorisk och genom lag åläggas husbönderne att ej blott tilllåta utan äfven vaka öfver att lärlingarne begagna sig af denna undervisning.

Det synes af Herr Civilministerns yttrande till statsrådsprotokollet, att han tänkt på den s. k. husslöjden. Han har från samtliga Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inhemtat deras tillika med vederbörande hushållningssällskaps yttranden i frågan. Dessa hafva inkommit; men "som någon mera stadgad erfarenhet icke vunnits rörande lämpligaste sättet för husslöjdens upphjelpande och det för ändamålet erforderliga belopp", anser Herr Civilministern sig icke nu kunna göra framställning om någon tillökning i ordinarie anslaget därför.

I ett af dessa utlåtanden yttras: "af den *vanmakt*, hvori handslöjderna inom detta län allmänligen sig befinna, framgår dock uppenbart, att hvad som hittills i oivan antydda syftning åtgjorts ingalunda är tillfyllestgörande för att kunna åstadkomma den husliga flitens allmänna utbredning, utan att härtill erfordras ytterligare bemödanden af mera verksam och omfattande beskaffenhet än som uteslutande af den enskilde omtanken kunna förväntas."

I Sverige, hvars klimatiska förhållanden under den långa vintern bjuda äfven jordbrukaren att egna tid och arbete åt husslöjden, borde, der denna befinner sig i *vanmakt*, allt hvad möjligt är göras för dess upphjelpande; och efter min öfvertygelse är det så viktigt, så bjudande, att detta *snart* inträffar, att jag skulle önska, att intet anstånd dermed längre måtte lemnas. Jag tillåter mig säga, att jag skulle anse en tillökning i anslaget för detta

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

ändamål viktigare, än hvad som blifvit begärdt för t. ex. tandläkareundervisningens ordnande.

Äfven om meningen är att öfverlemna åt kommunerna — vare sig de större eller de mindre — att ombesörja slöjdundervisningen, skulle jag tro att lagstiftningen i hvarje fall borde taga den om hand och göra den i någon mån obligatorisk.

Jag skulle till och med önskat att redan nu hafva sett en af dessa olyckliga anledningar till tvister mellan regering och representation få en ända — jag vill icke nämna det ledsamma ordet Kommers-kollegium — jag hade önskat att se detta förvandladt till en institution för slöjder, handel och näringar efter förebilden af den som finnes i Württemberg. Om den komité, som blifvit tillsatt för att uppgöra förslag till omorganisation af Kommers-kollegium och hvilken, ehuru den sammanträdde redan den 9 Juni 1874, likväl icke hunnit att till den 1 Januari detta år fullborda sitt arbete, om denna komité hade till någon del fått bestå af affärsmän, slöjd- och industriidkare, i stället för af fem embetsmän, så skulle det kanske hafva gått raskare med deras arbete. Vare det emellertid långt ifrån mig att här vilja uttala något klander i detta afseende. Men jag tillåter mig såsom representant, och såsom representant för en ort, der slöjden är hufvudnäringen, att uttala den önskan att Kongl. Maj:ts regering ville tänka på, att undervisningen i slöjd måtte mera tillgodoses.

Sedan jag sålunda uttalat mig om slöjdundervisningen såsom ett vilkor för den industriela utvecklingen, hvilken jemte jordbruket skall förse oss med medel att underhålla vårt försvar, tillåter jag mig att i sammanhang dermed återkomma till ett ämne, som jag vid ett annat tillfälle berörde. Ty denna industriela utveckling ställer såsom jag tillforene sagt på rättsvetenskapen ständigt nya frågor att lösa. Lemnar man den juridiska undervisningen och rättsvetenskapen i vårt land fortfarande på samma ståndpunkt som nu, så hämmas vår utveckling. Man torde säga, såsom förr blifvit yttradt mot mig, att denna fråga är min käpphäst; men, mina Herrar, då har jag många käpphastar. Jag har t. ex. jernvägarne och är för närvarande i färd med tre sådana. Husslöjden är ju äfven min käpphäst; fastighetsböckerna likaså; och slutligen jemväl rättsvetenskapen. Hvad helst jag anser för landet oundgängligt nödigt omfattar jag med ifver, och rättsskipningen måhända främst; ty samhället är först och främst rättsstat.

Det är glädjande, mina Herrar, att erfara, när en regering tager stora frågor om hand, ställer sig i spetsen för desamma och sålunda rycker hela nationen med sig. Denne Bismarck t. ex., om hvilken man har så mycket att förtälja och anmärka, han är dock en stor man, den der tager hela folket med sig, vare sig i kampen mot hierarkien eller mot en öfvermodig embetsmannakorps. Nedslående är det deremot om en regering kryssar i dagsopinionens kölvatten. Utan all slags tillämpning af dessa ord på nu förevarande måste jag tillstå, det jag hade hoppats, att regeringen skulle taga frågan om den allmänna rättsundervisningen om hand. Jag har i Herr Ecklesiastik-ministerns yttrande till statsrådsprotokollet funnit

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

åtskilligt, som jag respekterar — och jag respekterar hvars och ens öfvertygelse. Jag tillåter mig dock en och annan anmärkning. I allmänhet anses en enskild motionärs framställning af så ringa vigt, om den ej vinner bifall af majoriteten i Kammaren, att den icke förtjenar någon uppmärksamhet. Utan detta bifall blifver han blott "en ropandes röst i öknen". Högst ovanligt är det, att i statsråds-protokollet finna en vederläggning af en sådan af enskild motionär yttrad tanke, som ej ens Riksdagen ansett sig böra förorda, men om en sådan vederläggning skall ifrågakomma, så är väl ej för mycket begärdt att de skäl som anförts troget och samvetsgrant återgifvas, så att icke skäl upptagas till vederläggning som aldrig blifvit anförda. Om t. ex. en person skulle hafva sagt, att ett universitet i hufvudstaden vore nödvändigt för att bidraga till rättsvetenskapens höjande, så har han dermed visserligen ej sagt, att detta höjande skulle vinnas derigenom, att tjänstemän beredes tillfälle att besöka lärosalarne och studenter domstols-sessionerna. Hvem har väl sagt något sådant? Åtminstone har jag aldrig gjort mig skyldig dertill. Skulle det falla någon i verlden in att tro, att, om ett universitet i hufvudstaden inrättades, tjänstemän skulle öfvervara de elementära föredrag, som hållas vid lärostolarne. Att vederlägga oriktigt anförda skäl eller rättare att dikta skäl för att få något att vederlägga, är ett sätt att gå till väga, som åtminstone hittills varit mig obekant. Detta är en sak. Att ett universitet i hufvudstaden skulle vara till nytta är emellertid en annan sak, och jag är nog lycklig att i detta afseende icke behöfva tala blott ur egen fatabur, — då ju hvad jag säger kan vara felaktigt. Riksdagens Herr Justitie-ombudsman har nemligen i frågan uppträdt på ett sätt, som kunde göra mitt yttrande öfverflödigt. Han säger: "Till en början torde det kunna vara för ämnet upplysande att anställa en jernförelse mellan de olika sätten för undervisningens bedrivande i två vetenskapsgrenar, som ehuru i mycket olika dock icke sakna jernförelsepunkter, läkarekonsten och lagfarenheten". Jag har också sagt, att ett universitet i hufvudstaden skulle, särskildt beträffande den juridiska bildningen, blifva af samma nytta, som karolinska medicokirurgiska institutet visat sig vara för läkarevetenskapen, som, från att för omkring 30 år sedan hafva befunnit sig på en låg ståndpunkt, nu höjts så, att den kan ställas i jernbredd med läkarebildningen vid hvilken medicinsk undervisningsanstalt i Europa som helst, hvilket förhållande icke minst vitsordas deraf att svenska läkare öfverallt i utlandet emottagas med aktning och uppmärksamhet. Jag tillåter mig i öfverensstämmelse med Justitie-ombudsmannen yttra den mening, att på samma sätt skulle den juridiska bildningen i landet höjas genom ett universitets inrättande i hufvudstaden.

Men låtom oss se, hvad Justitie-ombudsmannen säger. Han yttrar:

"När en ämnessven i läkarekonsten afslutat sin förberedelse i ämnena för allmän bildning, sändes han genast till ett sjukhus, der han såsom åskådare af eller deltagare i de första handgreppen

Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)

af sjukas behandling måste tjenstgöra en bestämd tid, innan det tillåtes honom aflägga något läroprof i den konst, åt hvilken han egnar sig; och hvarje ytterligare dylikt prof skall föregås af en längre eller kortare tjenstgöring vid sjukvårdsanstalt. Amnes-
svennen åter i lagfarenheten övergår omedelbart från förberedelsen i allmän bildning till inlärandet af lagfarenhetens teori. Han behöfver aldrig hafva bevistat ett ting, öfvervarit ett domstolssammanträde i stad, aldrig hafva hört ett tvistemål handläggas, en ransakning hållas, ett konkursmål behandlas eller åsett, huru en syneförrättning verkställes, innan han icke allenast får börja inlärandet af tvistemåls- och brottmålslagar, rättegångsordning, konkurslag m. m. utan äfven i dessa ämnen undergå den slutliga pröfning, som öppnar honom inträde på domarebanan. Om nu en yngling, som egnar sig åt lagfarenheten, icke af egen drift sökt göra sig bekant med de förrättningar, som en gång vänta honom, ock följaktligen icke af dem eger någon lefvande åskådning, huru döda och innehållstomma skola icke förekomma honom dessa i sig sjelfva torra och sträfva lagstadganden och förordningar? Och huru skall han kunna bilda sig något omdöme om hvad i de ämnen, som föreligga honom till inhemtande, är af större eller mindre vikt, bör med större eller mindre omsorg inläras? Den åt läkarekonsten sig eglande unge mannen gör sig förtrogen med konstens teori midt ibland densammas praktiska företeelser, handledes — *handledes* mine Herrar! — under sin tjenstgöring och pröfvas slutligen af män, hvilka genomgått samma praktiska utbildning; på lagfarenhetens område kan det deremot hända, att den om tillämpningen i verkligheten af de rättssatser, han inhemtar, fullkomligt okunnige lärjungen handledes och pröfvas af en i berörda hänseende föga mer bevandrad lärare. Denne har genomgått samma opraktiska skola som lärjungen och det är en tillfällighet, icke en fordran för lärareplatens erhållande, att han utöfvat eller deltagit i domarevärf.

Att under nu beskrifna förhållande inhemtandet af lagfarenhetens kunskap måste ske genom lexläsning, är en gifven sak. Detta så ofta klandrade lärosätt är dock och blifver alldeles oundvikligt, då ett visst kunskapsmått skall på kortare tid inhemtas och verkligheten af dess inhemtande genom pröfning utrönas. Att åter så måste tillgå, följer deraf att staten å ena sidan icke kan eftergifva sin fordran, att insigterna och skickligheten hos de personer, som egna sig åt hans tjenst, skola bestå ett visst prof, men, å den andra, ej heller kan eller bör ställa anspråken på den blifvande tjenarens kunskapsmått högre, än hvarje tjenst efter sin art kräfver, så att icke tiden för kunskapers inhemtande otillbörligen inkräktar på den, som bör egnas till deras utöfning. Derföre måste lexläsning finnas inom alla vetenskaps-grenar, i hvilka statens tjenstemän bildas; men det är skilnad på lexläsning, då den bedrifves så, att lexan af förståndet uppfattas till följd af klar utredning, ytterligare belyst af egen åskådning och erfarenhet, och då läroämnet utan sådan utredning och belysning skall likasom sväljas helt af minnet och der osmält förvaras

längre eller kortare tid. Om det nu icke kan bestridas, att sistnämnda slags lexläsning i viss mån eger rum vid lagfarenhetens inhemtande, så ligger felet icke i lexläsningen i och för sig utan i sättet hvarpå den utföres.

Den här gjorda sammanställningen af de rådande olika sätten för bibringande af undervisning i lagfarenhet och läkarekonst, torde ådagalägga, hvilketdera har företrädet. Det kan väl dervid anmärkas, att ämnessvennerna i läkarevetenskapen hafva större behof af praktisk handledning än nybörjaren i lagfarenheten, men om ock detta medgifves, lär det icke desto mindre vara obestriddigt, att den senares mindre behof i berörda hänseende likväl är alltför litet tillgodosedt, eller med andra ord att den juridiska undervisningen icke är sådan den borde vara. Denna slutsats jäfvas ej af det obestriddiga förhållande, att utmärkte lagfarne hos oss funnits och finnas, hvilka utbildat sig under ofvan beskrifna otillfredsställande omständigheter, ty desse utmärkte hade kunnat blifva ännu utmärktare och deras antal större under andra omständigheter. Här får dessutom ej lemnas ur beräkningen det inflytande till vidare utveckling, som en från början väl handledd och rigtad samt sedermera sjelfständigt fortsatt praktisk verksamhet utöfvar på lyckliga anlag.

Om nyss anförda slutsats, att den juridiska undervisningen är bristfällig, torde meningarne lättare förena sig än i fråga om lämpligaste sättet att afhjelpa bristerna. Men äfven i sistnämnda hänseende lär så mycken samstämmighet i åsichter kunna förutsättas, att någonting bör för ändamålet göra; något mera har jag med ämnets upptagande här icke åsyftat.

Bland bristerna uti ifrågavarande undervisning anfördes den, att ynglingarne, utan att förut hafva förvärfvat den ringaste bekantskap med det praktiska af det yrke, åt hvilket de skola egna sig, utan att hafva bevistat ett domstolssammanträde eller någon annan till domarekallet hörande förrättning sättas till att ur böcker eller föredrag från katedern inhemta kunskap ej allenast om de lagar, som skola skipas, utan ock om sättet för denna lagskipnings utöfvande. Att söka undanrödja denna olägenhet genom formlig föreskrift, att ynglingen bör underkasta sig någon viss tids tienstgöring vid domstol eller hos domare, innan han får börja eller avsluta den teoretiska lärokursen, låter sig under nuvarande förhållanden svårigen verkställas och kunde för ynglingen medföra både tidspillan och kostnad; men på frivillighetens väg skulle samma ändamål till icke oväsentlig del uppnås, derest ynglingarne sjelfve och deras målsmän insåge och tillbörligen uppskattade nyttan deraf. Vår rättskipnings offentlighet lemnar talrika tillfällen åt hvilken som helst att åhöra densammas förhandlingar och enskilda aftal med domare skulle nog kunna förskaffa den hugade tillgång till någon sysselsättning med att uppsätta så kallade småprotokoll och, hvarför icke? utskrifva expeditioner. En sådan sysselsättning, idkad mera såsom tidsfördrif än såsom arbete under ledigheterna från universitetet och de teoretiska studierna, skulle ofelbart i dessa sistnämnda ingjuta

*Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)*

*Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)*

större lif, klarhet och intresse, hvarförutan ombytet af göromål uppriskade och stärkte sinnet. Huru deremot sjelfva undervisningen vid universitetet skall erhålla en mer praktisk rigtning, lärar -- om jag ej är illa underrättad -- utgjort föremål för framställning från juridiska fakulteten i Upsala till den komité, som nyligen behandlat åtskilliga universitetsundervisningen rörande frågor; men om de följder, som häraf kunna väntas, är det för tidigt att yttra sig. Sjelfva framställningen är i och för sig ett godt tecken. Utom det, att hon bevisar, det brister finnas i mer berörda undervisning, bevisar hon, hvad bättre är, att deras tillvaro erkännes och deras afhjelpande allvarligen påtänkes.

Men om äfven hittills varande brister i den juridiska undervisningen vid universitetet afhjelpas, och denna undervisning blifver god och ändamålsenlig, förmår hon dock icke ensam att färdigbilda den juridiske embetsmannen och domaren. Dertill fordras ytterligare praktisk tillämpning af de förvärfvade insigterna, på eget ansvar och en under sådan sysselsättning samlad erfarenhet. Det är en fortgående lärotid, under hvilken många nyttiga iakttagelser göras, och få lära undgå, att bland andra äfven göra den, att luckor och svaga punkter finnas i de inhemtade teoretiska kunskaperna. Dessa luckor behöfva fyllas, de svaga punkterna stärkas. Kommer så dertill lagstiftningens ständigt fortgående utveckling i nya lagar, som erfordra begrundande. Allt detta påkallar fortsatta studier för att underhålla hvad inhemtadt är och inhemta det nya som tillkommit. Emellertid blifver ofta den unge tjenstemannen snart öfverhopad af praktiska göromål, som dag för dag så taga i anspråk både själens och kroppens krafter, att de lediga stunderna behöfvas till hvila och förströelse. Hvad under då, om under sådana förhållanden den så nödiga fortsättningen af studierna får stå tillbaka. Någon inverkning utifrån, någon uppmuntran för att väcka nämnda studier till lif och verksamhet är här af nöden.“

Justitie-ombudsmannen tillägger dessutom, att sedan härads-höfdingarnes löner blifvit nedsatta, så att de icke kunna underhålla några biträden och i följd deraf den handledning hos domare på landet, som hittills varit den egentliga skolan för unga jurister, såhunda upphört, så finnes i verkligheten numera icke tillfälle till praktisk utbildning på detta område. Han ledes in på detta ämne genom talet om den organisation af domstolsväsendet, som sista Riksdagen antog; och han slutar med följande ord:

“Mer än en gång har den tanken varit framkastad att till uppmuntran af lagfarenhetens fortsatta studium och till dettas behöfliga ledning något slags anstalt måtte inrättas i huvudstaden, såsom den plats inom vårt land, der den praktiska lagfarenheten har sitt högsäte och der det jemförelsevis största antalet af lagfarenhetens idkare och utöfvare är samladt.“

Detta säger Justitie-ombudsmannen, men hvad säger då Ecklesiastikministern? Han säger, att inrättandet af ett universitet i huvudstaden visserligen varit mycket på tal, men han drager dock i tvifvel, huruvida detta vore riktigt. Man har sagt, säger Eckle-

siastik-ministern, att klagan försports öfver den juridiska litteraturens torftighet och härtill skulle bidra att universitetet ej är förlagdt i hufvudstaden, och att det skulle vara just de universitet, som ej äro förlagda i hufvudstäderna, der de djupaste kunskaperna och den största mångsidigheten vore att finna. Det var en förvånande upplysning. Om man går till Norge och Danmark, ja numera äfven till Finland, så finner man från dessa länders universitet mycket vackra rättsvetenskapliga arbeten, under det sådana saknas hos oss. I Tyskland, der en mängd universitet finnas, är det visserligen sannt, att äfven vid dem, som ej äro förlagda i hufvudstäderna, hafva utgifvits juridiska arbeten; men om jag vill tala om stjernorna på den juridiska himmelen, så finner jag att sådana författare som en von Savigny, en Ganz, en Heffter m. fl. och inom rättsfilosofiens område, Stahl, hvilkas odödliga arbeten gått öfver veriden, verkat vid hufvudstadsuniversitet. Jag har ej funnit något juridiskt namn i Tyskland jemförligt med dessa, om jag undantager Mittermayer, hvilken högt aktade man dock ej lyser så mycket genom grundligheten i sina arbeten som genom mängden af sina skrifter.

Vidare, säges det, skulle det vara tu tal om lämpligheten af ett universitets förläggande i hufvudstaden och om ej lämpligare vore att bibehålla universitetet i småstäderna "utan hinder af de störande inflytelser, hvilka undervisningsanstaltens läge i det offentliga lifvets medelpunkt icke skulle undgå att utöfva på de sårskilde lärarnes verksamhet."

Ja, mine Herrar, detta hänsyftar på det "lugn" den juridiska vetenskapen enligt min uppfattning ej bör ega. Jag tror, att juristen oupphörligt behöfver spöras till verksamhet genom att såväl inledas i lifvet som att deltaga deruti. Om man bereder honom lugn, fruktar jag att detta lugn skulle blifva döfvande. Herrarne hafva sett, att, om man sätter ett ljus under en glaskupa, så undviker man väl drag, men deremot somnar ljuset så småningom. Jag fruktar, att det omnämnda lugnet kan blifva sömnens, dödens. Detta undvikes i en hufvudstad, der nya ämnen förekomma som sporra till verksamhet, man anstränger sina tankar här och för juristen äro yttre retelser nyttigare än lugn.

Jag trötter alltför mycket med mitt anförande, jag inser det, men då den juridiska utbildningen är af så oändlig vikt, ville jag icke låta ett sådant yttrande som detta passera obemärkt. Det har kämpats en strid i 30 år om universitetets flyttande till hufvudstaden; en gång torde det lyckas, men ett sådant omdöme, uttaladt af Ecklesiastikministern, för oss bort från målet ännu ett tio- eller tjugotal af år.

Jag tillåter mig slutligen såsom representant för det län jag tillhör, att göra en anmärkning mot Ecklesiastikministerns föredragning. Vid förra riksdagen väcktes fråga om utvidgning af läroverket i Åmål, men detta gick ej; nu har från tre städer framställts en dylik hemställan, nemligen från Sköfde, Söderhamn och Vadstena. Ecklesiastik-ministern har tillstyrkt dem alla tre. Läroverket i Vadstena har dock blott 43 och det i Söderhamn 49 lärjungar; men läroverket i Åmål besöktes under sistlidet år

*Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

af 64 lärjungar under vårterminen och 68 under höstterminen. Om, mine Herrar, härtill kommer sistnämnda stads afstånd från närgränsande städer, nemligen från Karlstad 8 mil och från Venersborg jemväl 8 mil i en tätt befolkad ort med stor företagsamhet samt flera bergverksanläggningar, och slutligen att den nya bergslagsbanan i Åmål kommer att uppföra en större mekanisk verkstad, så torde dessa förhållanden fullt uppväga de omständigheter, som föranlett dertill att de andra läroverken hugnats med tillökning, i synnerhet som utvidgningen af läroverket i Åmål blifvit tillstyrkt af konsistorium. Det har emellertid icke befunnits lämpligt. Jag har anledning tro, att en motion vid denna Riksdag kommer att väckas i detta syfte; jag har därför icke nu velat lemna obemärkt hvad jag anser som en orättvisa.

Herr Toll: Sedan den föregående ärade talaren uti sitt anförande äfven yttrat sig rörande föreliggande regleringsförslag för indelta arméen, skulle jag för min del kunna helt och hållet afstå från ordet. Jag tillåter mig dock att ytterligare betona nödvändigheten af en sådan reglering, äfvensom att konstatera orättvisan deraf att låta indelta arméens befäl — denna svagt aflönade tjänstemannaklass — ytterligare vänta på en reglering, hvars nödvändighet länge varit erkänd. Representationen skulle derigenom i min tanke göra sig saker till en orättvisa, som skulle djupt bedröfva mig. Orättvisan ligger — mine Herrar — icke allenast i de svaga aflöningsvillkor, hvarunder indelta arméens befäl fullgör sina pligter mot fosterlandet, den ligger kanske mer i den ojemnhet hvarmed dessa löner äro fördelade. Om jag hade haft en aning derom att diskussionen vid detta tillfälle skulle taga en sådan omfattning, som nu är händelsen, hade jag kunnat förete en mängd siffror till bevis för sanningen af hvad jag antydte. Jag måste emellertid för tillfället inskränka mig till att utbedja mig rättighet att för Stats-Utskottets ledamöter framlägga dessa siffror. Jag tror således att afhjelpandet af denna dubbla orättvisa är en pligt, som representationen svårligen kan undandraga sig. Äfven på det militära området måste staten en gång komma derhän att betala ett arbete hvad det verkligen är värdt.

I öfrigt har jag ingenting i saken att tillägga, utan rekommenderar den i första hand till Stats-Utskottets välvilliga behandling. Skulle det tillåtas mig en anmärkning vid ifrågavarande lönerulerings förslag, så vore det om önskvärdheten att förmånen af bostäder åt befålet måtte bibehållas, om också förmånen af boställe försvinner. Svårigheten att finna lämpliga bostäder är jemväl på landsbygden ganska stor och synes vara i tilltagande. Isynnerhet för befålet vid de nordligast förlagda regementena, inom hvilkas områden stora arbeten af mångfaldig beskaffenhet, flottningsbestyr m. m. pågå och taga i anspråk alla tillgängliga bostadslägenheter, är det ganska svårt att bereda sig lämpliga och välbelägna bostäder.

Jag anhåller vördsamt att detta korta yttrande måtte få åtfölja remissen till Stats-Utskottet.

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tioner.
(Forts.)*

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet Wennerberg: Herr Talman! Mine Herrar! Jag hade anledning antaga att Herr Grefve Sparre, som så länge och varmt intresserat sig för den juridiska undervisningens och bildningens höjande i vårt land, skulle begagna detta tillfälle att uttala sig rörande de af Kongl. Maj:t äskade anslag till nya professioner inom juridiska fakulteterna vid rikets båda universitet. Jag var deremot icke fullt viss, om hvilken ståndpunkt i frågan Herr Grefven skulle komma att intaga, antingen han ämnade lägga sitt ord för eller emot. Då emellertid detta senare nu varit fallet, finner jag mig manad att upptaga de gjorda anmärkningarne, men kan likväl ej vid detta tillfälle annat än i största korthet göra detsamma. Helt visst kommer den ärade talaren likasom jag att framdeles vid en slutlig pröfning inför Kammarerna af denna viktiga fråga att ingå i en mer detaljerad granskning.

Jag vågar förmoda, att i sjelfva verket Grefve Sparre fullkomligt delar den grundåsigt i ämnet, jag hyser. Båda utgå vi nemligen derifrån att något bör göras för att lyfta den juridiska undervisningen upp från den ståndpunkt, der den redan i tiotal af år befunnit sig och som icke synes vara den bästa. Skälet härtill, eller att den juridiska bildningen icke visat sig tillfredsställande, vill också jag söka deri, att den unge juristen går till sitt kall utan en föregående tillräcklig praktisk öfning; när jag söker det derjemte i den bristfälliga teoretiska underbyggnad, som blifvit honom under studietiden meddelad. Våra juridiska fakulteter hafva att alldeles för ringa antal professorer, för att undervisningen i de många särskilda rättsdisciplinerna skall kunna på ett nöjaktigt sätt af dem handhafvas. Då härtill lägges det dem åliggande stora onus att tentera och examinera, något hvarifrån i de flesta andra länder professorerne äro befriade, så är det icke underligt, om så väl den rent vetenskapliga verksamhet, som man fordrar af en universitetslärare, hämmas, som ock att ett nöjaktigt meddelande, äfven af det mest behöfliga i hvarje juridisk disciplin, blir i hög grad försvåradt. Jag tror mig äfven för denna åsigt förr eller senare få ega Grefve Sparre till medkämpe.

Det är icke möjligt, att med skäl af våra svenska universitetsprofessorer inom de juridiska fakulteterna begära samma resultat af deras undervisning som af utlandets, då dessa senare nästan öfverallt äro till antalet betydligt öfverlägsna. Tysklands större och mindre universitet hafva oftast ett nära dubbelt antal professorer inom dessa fakulteter, Köpenhamns mer än dubbelt; och professorerne vid alla dessa universitet, som ostörde få öfverlemna sig åt sina juridiska studier, kunna äfven oförhindrade undervisa och teoretiskt utbilda de unga rättslärde, hvilka, innan de utgå i det offentliga lifvet, måste hafva undergått en slutpröfning, hvarigenom vinnes, att ingen får tillträda domarekallet

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

oöfivad och utan en förberedande praktisk kurs. Samma lyckliga förhållande, som eger rum vid den svenska läkarebildningen, anser jag — och i likhet med mig troligen de allra flesta, — äfven böra blifva gällande vid den juridiska undervisningen, och jag har de största förhoppningar att så skall ske. Yttranden af komiterade, som hafva haft till åliggande att genomgå och för Kongl. Maj:t framlägga förslag till ändringar uti universitetsstatuterna, gifva vid handen, att man jemväl med hänsyn till den juridiska undervisningen torde slå in på den väg som man funnit lämplig för lakarekorpens bildande. Jag har äfven till statsrådsprotokollet yttrat, det jag hoppas att inom kort få för Kongl. Maj:t föredraga detta ärende och förmodar att Grefve Sparre med mig är ense om riktningen, i hvilken en förändring i det juridiska examensväsendet bör ske.

Här gäller nu icke något annat än att besvara frågan: är det nödigt att, på det den praktiska undervisningen för dem, som studera jura, skall få tillräcklig kraft, antalet af de lärare, som skola lemna den teoretiska undervisningen, ökas? Härpå svarar jag ett obetingadt ja. De aktningstvårda bemödanden, som gjorts under flere decennier af juridiska fakulteterna, hafva dock icke kunnat bringa de juridiska förstudierna till den punkt, som för landets bästa varit önskvärd. Må därför universiteten få flera krafter till sin disposition, må alla dessa rättsdiscipliner blifva på ett lämpligt sätt mellan dem fördelade, må framför allt den vigtiga disciplinen, som kallas allmän processrätt, få en särskild lärare, så tror jag, att man inslagit på den rätta vägen; och ett yrkande i sådan riktning bör enligt min mening af hvar och en, som nitälskar för den svenska domarekorpens bildning, godkännas.

Jag har i mitt anförande till statsråds-protokollet i detta ämne varit något utförligare, därför att jag ansett mig böra draga fram de särskilda meningar, som låtit höra sig i denna fråga och hvilka i mer eller mindre mån varit värda afseende. Kan jag anses från min sida derunder hafva fört en slags polemik, så har dock denna varit af en ganska fredlig natur i afseende på den af Grefve Sparre framhållna hufvudsaken, ty om man ser efter i statsråds-protokollet, sid. 26, skall man finna, huru långt från mig det är, att anse inrättandet af en juridisk fakultet i hufvudstaden obehöfligt. Jag tager mig friheten uppläsa endast följande af hvad som på nämnda sida står att läsa: "Om därför de medel, hvilka blifvit insamlade och fortfarande insamlas till en högskola i hufvudstaden, komne att användas för stiftande af en rätts- och statsvetenskaplig fakultet härstädes, skulle det, enligt mitt förmenande, ligga i statens intresse att kraftigt medverka till utförande af en sådan plan".

Om man icke vill förlösa gagnet af de institutioner man redan eger, så är det nödvändigt att tillse, att dessa institutioner, för att verka allt hvad som af dem fordras, tillbörligen upprätthållas. Att gifva ut äfven ett mindre belopp af penningar utan motsvarande valuta, är ju misshushållning; att deremot med ett

något större upphjelpa en institution, för att af henne draga en full valuta, hushållning.

Hvad beträffar talet om, att de stora, juridiska vetenskapliga namnen endast eller företrädesvis skulle finnas vid hufvudstädernas universitet, så vill jag nu endast påminna derom, att i Tyskland en Mittermayer förvärfvat sitt vetenskapliga anseende såsom lärare vid universitet i Heidelberg. Den nyss nämnde Savignys rykte som vetenskapsman var stadgad under hans verksamhet vid universiteten i Landshut och Marburg, således redan innan han kallades till professor vid universitetet i Berlin. Och alla dessa namnkunnige rättslärde, en Bluntschli, en von Bar, en Planck m. fl., hvar verka de eller hafva de väl först verkat, och lagt grunden till sin ryktbarhet? Jo, vid de mindre universiteten. Klart torde således vara att något hinder för utbildande af framstående vetenskapsmän lika litet finnes vid de små universiteten som vid de stora. Jag vet mycket väl, att man härvid skall svara: "Se dock på Norge! Vid den juridiska fakulteten i Kristiania finnas blott fyra professorer; men hvilken utveckling har icke den juridiska bildningen der i landet vunnit i jmförelse med den hos oss!" Det förhåller sig verkligen så, men orsaken dertill är ej den af Grefve Sparre antydda, utan en helt annan. Erfarenheten har visat, att en enskild man stundom förmår framkalla ett helt och hållet nytt lif inom sin vetenskap; namnen Geijer, Fries, Retzius, för att hålla oss inom vårt eget land, visa att så verkligen är förhållandet. Schweigaard är ett sådant namn för det juridiska studiet i Norge. Med honom kom på 1830-talet det nya lifvet i de juridiska studierna, som förut vid universitet i Kristiania saknats. Men penninganslag förmå ej framkalla sådana män. Man måste nöja sig med, att dermed framkalla redbare och duglige arbetare, på hvilkas axlar icke läggas för stora bördor och af hvilka man ej fordrar mera än de kunna lemna. Det är mig för öfrigt sagdt, att för nästa Storting kommer att framläggas ett förslag om inrättande af en ny profession i juridik vid det norska universitetet. Äfven der i landet har man således kommit till insigt om omöjligheten att med det nuvarande ringa antalet af professorer i juridiska fakulteten i längden reda sig. Härtill kommer äfven ett annat för Norge alldeles särskildt förhållande, det nemligen att detta land eger ett högt bildadt advokatstånd, som i icke ringa mån bidragit till utveckling af den juridiska bildningen. Förhållandena i de båda länderna äro väl således icke lika; men så i det ena landet som i det andra måste man sträfva att uppnå den punkt, till hvilken man i Danmark och Tyskland redan kommit, nemligen att de juridiska fakulteterna erhålla ett, så vida möjligt, tillräckligt antal lärare, om man af dem vill fordra samma prestationer, som lemnas af fakulteterna vid de större universiteten i utlandet.

Grefve Sparres yttrande i öfrigt i fråga om åttonde hufvudtiteln anser jag mig nu icke böra upptaga till besvarande, då ett lämpligare tillfälle dertill utan tvifvel kommer att erbjudas vid

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

behandlingen af Stats-Utskottets utlåtande rörande samma hufvudtitel.

Herr Jöns Pehrsson: Jag ber om ursäkt derföre att jag ånyo begärt ordet; men jag skulle icke hafva gjort det, om icke mitt förra yttrande, att döma af det sätt, hvarpå det af Grefve Sparre uppfattats, gifvit anledning till missförstånd. Herr Grefve har nemligen i min mun behagat lägga några ord angående frågan om regleringen af arméens befäls-löner, hvilka jag aldrig fällt. Herr Grefven yttrade, att jag skulle sagt, att ingen löneroglering borde ske, äfven om det allmänna bästa vunno derpå. Detta har jag icke sagt, utan jag har sagt att för närvarande, då en omorganisation af försvarsverket vore att förvänta, det icke vore nödvändigt att reglera lönerna just nu; och denna åsigt vidhåller jag fortfarande. Beträffande den indelta arméens befäls- och underbefälslöner, har här många gånger förut framhållits, att desamma, rätt reglerade och fördelade, skulle lemna fullt tillräckliga tillgångar till aflöningsens bestridande. Af den Kongl. propositionen synes emellertid, att så icke skulle vara förhållandet. Att nu ingå i en detaljerad granskning af den utaf Kongl. Maj:ts föreslagna regleringen, torde emellertid ej vara behöfvt. Endast så mycket vill jag för min del säga, att, om skyldigheten att försvara fosterlandet skall blifva gemensam för alla medborgare, landet omöjligen har råd att betala öfver 10,000 Kronor till en general, han må vara huru nödvändig som helst, under det att gemene man ej skulle få mera än hvad som nått och jemnt behöfves för att kunna lefva ett mödosamt lif.

Jag skall icke längre besvara Kammaren, utan afstår från ordet för denna gång.

Herr Nils Petersson: Det kan med skäl förefalla något besynnerligt, att yttranden afgifvas af Kammarens ledamöter vid remissen till utskottet af en sådan proposition som denna, i synnerhet om uttalandet kommer från en person, som är så obetydlig som jag, och då det gäller ett ämne af den ingripande betydelse som statsregleringen; men Kongl. Maj:ts proposition berör så viktiga förhållanden, att man med skäl kan kalla den så väl Regeringens som Riksdagens hufvudfråga. Att vid uppgörelsen af en statsreglering stridiga meningar af skiljaktiga åsikter skola uppkomma, är alldeles klart och om en diskussion kunde bidra till deras sammanjemkning, kunde den icke anses vara öfverflödig. Dessa stridiga åsikter finnas naturligtvis hufvudsakligast mellan löntagare och löngifvare, och att de der skola finnas faller af sig sjelft; men mot att frågan skulle kunna taga en sådan vändning, som den förste ärade talaren tycktes med sitt anförande åsyfta, nödgas jag protestera; likasom jag också måste inlägga min protest mot den uppfattningen, att en nedprutning från vår sida af ifrågasvarande anslag skulle innebära en ringaktning af de personer, som äro löntagare. Äfven hos oss kunna för våra åtgöranden finnas ädla bevekelsegrunder; och jag vill från misstanke för mot-

satsen fritaga såväl mig sjelf som flertalet af Kammarens öfrige ledamöter. Jag har icke hört någon uttrycka något ringaktande af vår tjänstemannakorps; men naturligt är, att vi från vår synpunkt kunna hafva andra åsikter; och dessa böra också respekteras. Jag vill uttala min enskilda åsigt om saken, och det är den, att, om ett mindre dyrtidstillägg än Kongl. Maj:t åskat skulle beviljas, meningen dermed icke är att sätta embets- och tjänstemännen på svältkur, utan endast att göra dem likställiga med öfrige medborgare äfven deri, att de böra föda sig i sin anletes svett. Jag har gjort bekantskap med åtskilliga personer, som underrättat mig om hithörande förhållanden; och man känner, att, oaktadt tjänstemännen ej sällan arbeta endast några timmar om dagen och blott några månader på året, de likväl vilja blifva så aflönade att de kunna lefva ett lugnt och stilla lif. Detta är icke öfverensstämmande med hvad svenska folket i öfrigt får göra; och för den skull är en omreglering nödig, hvarigenom tjänstemännen åläggas full sysselsättning på samma gång de erhålla full aflöning. Detta är vår hufvudafsigt.

Samme talare nämnde, såsom ett bland skälen för sin åsigt, att statens tjänstemän böra dela samma öde, som drabbar statens öfrige medborgare. Det var ett godt skäl, och man kan icke mera fordra; men jag förstår icke huru detta skall tillgå, då statsregleringen uppgöres ett år förr än den skall tillämpas. Enda sättet vore då att här använda samma aflöningssätt, som förr begagnades vid presterskapets aflöning, då presterskapet aflönades med skatte-tionde; men ett sådant aflöningssätt är väl icke lämpligt, och dess införande är väl icke meningen. Dessutom förtjenar den omständigheten att framhållas, att Herr Finansministern sjelf stannat vid 20 procent af aflöningen som dyrtidstillägg, och jag tror, att det är tillräckligt i förhållande till de statsinkomster, som för året kunna påräknas. Om tjänstemännen skulle komma i samma förhållande som rikets öfrige innebyggare, borde man nedgå till 10 procent, och, ifall Representationen eller Riksdagen skulle finna lämpligt att nedgå till noll procent i löneförbättring, så tror jag, att lika stora skäl skulle förefinnas för en dylik åtgärd, som för förra Riksdagens beslut att bevilja 20 procent i dylik förhöjning. Sådan är åminstone min åsigt. Det är möjligt, att andra tänka olika.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag vill endast tillägga, att jag alltid har ansett och anser, det jemväl staten i sin hushållning bör tillvägagå på samma sätt som den enskilde kloke och försigtige medborgaren, och sålunda taga vara på besparingarne i den goda tiden för att hafva dem att tillgå i den onda, samt nedlägga dem företrädesvis i produktiva företag.

Chefen för Kongl. Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Den ärade representanten för Wenersborg uttalade en tänkvärd mening, då han yttrade, att bästa sättet att tillgodose landets försvar är att utveckla dess näringar, och han förklarade, att utveck-

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

lingen af landets näringar varit hans kapphäst. Jag vill icke med ett sådant vulgärt namn benämna hans vackra fosterländska sträfvanden i denna riktning; jag anser, att han förtjent hela nationens tacksamhet för sin nitälskan om våra näringar. Dessa hans bemödanden hafva ock rönt erkännande utom fäderneslandet, då vid senaste utställningen i Wien honom tilldelades förtjenst-medaljen för hans berömvärda sträfvanden i nämnda riktning. Jag erkänner således, att Herr Grefve Sparre varmt nitälskat för näringarne, men deraf följer icke, att regeringen är likgiltig för deras utveckling. Den ärade talaren berörde tre sidor af vårt näringslif; och jag beder att också från dessa tre synpunkter få yttra några ord.

Den första synpunkt, från hvilken han såg saken, var i afseende å undervisningsanstalter för handtverkslärlingar i städerna. Han förmenade, att endast i Stockholm blifvit sörjdt för denna undervisning. Så är dock icke förhållandet, utan vi hafva här i landet fyra slöjdskolor, nemligen i Malmö, Borås, Örebro och Norrköping, med hvilka anstalter dessutom äro förenade söndags- och aftonskolor; hvarförutom i Eskilstuna blifvit inrättad en söndags- och aftonskola utan förening med teknisk skola. Vidare vill jag omförmäla, att den komité, som på min framställning erhållit Kongl. Maj:ts uppdrag att afgifva betänkande angående förändrad organisation af våra tekniska läroanstalter, just tagit i betraktande den sida af näringslifvet, som Grefve Sparre framhöll, nemligen vigten för detsamma att understödja söndagsskolors upprättande.

Men jag är öfvertygad att, när detta betänkande förekommer till slutligt afgörande, det skall visa sig, att regeringen icke saknat blick för nämnda behöf. Så mycket tillåter jag mig för min del dock uttala, att jag icke anser det vara lämpligt att helt och hållet göra dessa anstalter till en statens affär. Jag antager, att Riksdagen skall dela den uppfattning, jag hyser, att äfven kommunerna i sin mån hafva intresse att understödja sådana inrättningar, och att således hela tungan i detta hänseende icke kan eller bör hvälfvas på staten.

Hvad vidare beträffar frågan om understödjande af husslöjden, så vill jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det statsanslag, Riksdagen för sådant ändamål beviljat, inskränker sig till 10,000 R:dr, hvaraf 2,000 R:dr äro anvisade till aflöning af resande undervisare i husslöjd. Återstår således ett belopp af 8,000 Rdr för tillgodoseende af detta behöf, hvartill kommer en summa af icke mindre än 4,000 Rdr, som af nitälskan för saken af andra tillgängliga medel användas för samma ändamål. Detta är allt som regeringen i detta hänseende haft till sitt förfogande. Jag tror också, att intet bättre medel finnes till erhållande af en riktig inblick i dessa förhållanden, än att af hushållningssällskapen infordra utlåtanden i ämnet och befordra dessa till trycket. Så har skett förr, och äfven i år äro sådana utlåtanden här i Kam-maren utdelade. Men, såsom jag redan sagt, i denna fråga torde göra sig gallande hos Riksdagen den bestämda åsigt, att denna

angelägenhet icke är ensamt en statens affär, utan att hushållnings-sällskapen och kommunerna i sin mån böra bidraga till de nödiga utgifterna. Innan således dessa kommunala myndigheter hafva utfäst sig att för sakens främjande gifva bestämda anslag för viss tid, är det klart, att frågan om huru stort statsbidrag som för ändamålet kan finnas erforderligt måste blifva mycket sväfvande. Att vid sådant förhållande begära ett ordinarie anslag utöfver det belopp, som redan finnes anvisadt, anser jag icke lämpligt. Uti mitt underdåniga utlåtande till statsrådsprotokollet är utförligt redogjort för de berömvärda sträfvanen i denna sak, som från flera håll blifvit lagda i dagen, och i detta hänseende står, såsom sagdt, Elfsborgs läns landsting mycket högt. Särskildt är påtänkt att bereda anslag till aflöning af slöjdskolelärare, ty utan dem kommer man icke någon väg. Skulle emellertid någon representant anse det vara otillräckligt att, utöfver det ordinarie anslaget till husslöjdernas befrämjande af 10,000 kronor, för detta ändamål ytterligare ett lika stort anslag uppföres till Kongl. Maj:ts förfogande på extra stat, står det ju denne representant fritt att begära någon förhöjning i sistberörda belopp, så länge motionstiden står öppen.

Slutligen ber jag att få öfvergå till frågan om en öfverstyrelse för näringsarne. Den ärade talaren uttalade klander der-öfver, att den komité, som fått uppdrag att utreda denna fråga, bestod uteslutande af embetsmän, samt förmenade särskildt att, derest nämnda komiténs ledamöter i stället varit endast närings- och slöjdidkare, betänkandet skulle blifvit mycket fortare färdigt. Jag vill med anledning häraf upplysa, att just nu detta betänkande blifvit tryckt och till mig öfverlemnadt; och jag kan icke finna, att den tid, som komiterade använt på utredande af denna invecklade fråga, varit för lång. Om jag gör en jembförelse med den tid, som vanligen åtgår för likartade arbeten, synes mig fast-hellre den af ifrågavarande komiterade använda tid vara ganska kort. Jag tillåter mig härvid erinra, att den komité, som år 1868 tillsattes för afgifvande af betänkande och förslag rörande förändring af utsökningslagarne, icke hann fullgöra detta sitt uppdrag förrän — om jag ej minnes miste — under år 1871; hvad jag bestämdt vet är, att betänkandet icke afgafs förr än under år 1871. Till omfånget var det i sanning icke vidlyftigare än det hvarom nu är fråga, och icke heller gällde utlåtandet något för den komitén okänt ämne, hvilket återigen till en del här vid lag kan vara förhållandet. Komiténs ordförande hade nemligen lika-som han har till dagligt embetsåliggande att handlägga utsöknings-ärenden.

Samme representant klandrade vidare, att desse komiterade icke haft blick för behofvet att ställa denna öfverstyrelse i beröring med näringsidkare. Äfven detta klander är icke förtjent. Jag tillåter mig att utur det afgifna betänkandet uppläsa några punkter, som skola visa, att jag lika klart som denne representant i princip har erkänt behofvet af denna anslutning. Komiterade yttra nemligen på sidan 64, bland annat, följande:

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

“Utan att nu uttala sig om giltigheten af denna anmärkning i hela dess omfattning, kunna komiterade, som ofvan antydt att Kommerskollegium har en alltför afskild ställning i förhållande till näringarnes idkare, likväl ej underlåta att framhålla vigten deraf, att den myndighet som skall hafva till uppgift att tillgodose näringarnes intresse sättes i vaxelverkan med utöfvarne af dessa näringar.”

Och i deras hemställan ingår just att den af komiterade föreslagna nya styrelse skall anbefallas att afgifva underdånigt förslag “ej mindre till instruktion för styrelsen än äfven till åtgärder, hvarigenom på det af komiterade ofvan antydda eller annat lämpligt sätt styrelsen sättes i vaxelverkan med näringarnes idkare.”

Jag vet att för komiterade varit tillgänglig en broschyr, som afhandlar organisationen för “Anstalt för Handel und Gewerb in Württemberg” och att komiterade tänkt sig möjligheten att införa något dylikt hos oss. Till min stora glädje har jag funnit, att reservantens yttrande går i samma riktning och att han gillar ett sådant närmande mellan embetsverket och näringsidkarna.

Jag anser mig icke behöfva för det närvarande uttala mig vidlyftigare i frågan, till hvilken jag torde få tillfälle att återkomma och då jag hoppas att kunna få påräkna ett troget bistånd af den ärade representanten från Wenersborg.

Den skriftliga uppfattningen af *detta mitt anförande kommer icke att af mig justeras.*

Herr Werner Ericson: Det är med anledning af vissa yttranden, som här blifvit fällda i dag och många gånger förut, jag ber att få taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Då dessa yttranden hufvudsakligen afse sådana frågor, rörande hvilka upplysningar äro för hvar och en tillgängliga, skulle det väl kunna synas onödigt att nu upptaga dem till skärskådande, ty hvar och en kan sjelf taga reda på, huru förhållandet är. Men då jag icke är förvissad om, att alla Kammarens ledamöter göra det, enär förhållandet ju är, att en del ledamöter meddela sig sins emellan och en annan del sig emellan, så att de sålunda erhållna ensidiga upplysningarne till slut göra dem alldeles oemottagliga för skäl, så torde häri få ligga en ursäkt för mitt uppträdande vid detta tillfälle.

Här har många gånger talats om statsbrist och andra gånger om öfverskott; men för dem, som tagit reda på förhållandet, har det ofta visat sig, att någon statsbrist i sjelfva verket icke förefunnits, utan att det varit uppställningen af statsverkets inkomster och utgifter som gjort sådant skenbart. Hvad jag här afser är, att framhålla hvad som verkligen finnes af öfverskott, så att man ej må tro, det ofantliga sådana på ett oförståndigt sätt bortslumpas.

Den ärade talaren på östgötabänken har yttrat, att öfverskotten försvinna spårlöst och att vi icke skulle kunna reda oss, om icke öfverskott uppstode. Ja, mine Herrar! det är nödvändigt att vi få dessa s. k. öfverskott, och att en del tillgångar, som ej äro öfverskott, så benämnas, är en följd af det egendomliga förhållan-

det mellan Statskontorets inkomster och utgifter samt Riksgäldskontorets, af räkenskapsförhållandet mellan dessa båda verk. Det är väl sannt att ganska betydliga nya utgifter tillkommit i innevarande års statsregleringsproposition, men dessa bland utgifterna upptagna nya poster äro ej alla att sådana anse. Två millioner kronors ökade utgifter för jernvägsdriften t. ex. bero på ökad trafik, men kunna i sjelfva verket endast anses såsom ett förskott, som framdeles skall betala sig igen, och beträffande de 1,700,000 som begäras för fardagsårets inlösande, är detta endast en öfverflyttning af statsegendom, ej en utgift. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå för att förekomma det dåliga intryck, som uppstår, då man hör talas om, att öferskott finnas, hvilka bortslumpas eller illa användas.

Étt annat yttrande, som i dag här blifvit faldt, anser jag visserligen icke mycket värddt att vidröra, icke derföre att jag ringaktar den ärade talaren, utan emedan jag är öfvertygad att han mindre menade hvad han sade, än önskade att säga något "roligt." Han skämtade nemligen öfver den dubbelmening, som kunde ligga i ordet "brödbekymmer." Skämtet kan visserligen vara godt i och för sig, men det är en dålig uppfattning af tjenstemännens ställning, om man anser det vara nog att han eger bröd i ordets egentliga betydelse. Hvad jag nu sagt kan tillämpas äfven på ett annat ofta upprepadt yttrande, det nemligen, att så länge tjenstemän kunna erhållas för de nuvarande lönerna någon löneförhöjning icke bör komma i fråga. Det är naturligt att, om staten icke i förhållandet till ökade lefnadskostnader höjer tjenstemännens löner, dessa likväl i de flesta fall komma att kvarstå i sina tjenstebefattningar; men, om sådant är staten värdigt, det blir en annan fråga, sedan den medelst förespeglingar om tillräcklig utkomst lockat personer att egna sina sträfvanden åt att göra sig för dessa befattningar lämpliga.

För min del har jag en framställning att göra till Stats-Utskottet. Jag skulle nemligen önska, att det infördes mera system i afseende å hvilka medel skola upplånas eller icke. Vid förra riksdagen anslagos 16 $\frac{1}{2}$ million till statens jernvägsbyggnader och materiel samt anvisades 2 millioner, lån åt enskilda jernvägsbyggnader, men man beslöt att upplåna endast 14 millioner emedan Riksgäldskontorets behof intill 1875 års slut ej beräknades uppgå till högre belopp. Både för ordningens skull och af andra orsaker anser jag det vara nödvändigt, att Riksdagens förut fattade beslut i afseende å medels upplåning för jernvägsbyggnader genomföres. Således önskade jag att icke endast de belopp, Herr Finansministern i sin beräkning öfver Riksgäldskontorets ställning från 10 December 1874 till 1876 års slut upptagit såsom tillgång på grund af upplåning, måtte upplånas, utan äfven de 2,530,000 kronor, som 1874 års Riksdag anslag till statens jernvägar utöfver hvad, som bestämdes skulle upplånas, samt de 2 millioner, som 1875 likaväl som 1876 skola lemnas som understöd åt enskilda jernvägsbyggnader.

Det har funnits en tid, då staten genom sitt ständiga ingri-

*Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsregle-
ringsproposi-
tionen.
(Forts.)

pande i de enskildes hushållning hjälpte och stjelpte. Denna tid är lyckligtvis länge sedan förgången, och vi torde kunna vara försäkrade för att den ej återkommer. Det är deremot icke synnerligen länge sedan staten lemnade ett understöd af 12 millioner i form lån till af svåra konjunkturer tryckta näringsiddkare och köpmän, och detta hade en mycket helsosam verkan. Vi befinna oss visserligen ej nu i så svåra förhållanden i ekonomiskt afseende som då, men det är dock säkert, att öfverspekulation i varuimport egt rum på grund af landets under gynsammare år ökade, nu betydligt reducerade konsumtionsförmåga, samt vidare att industrien, som gått mycket framåt, men på samma gång, till följd af ogynsammare kreditförhållanden, kommit för ofantliga belopp i beroende af bankernas korta lån, ej kan under nu varande mindre gynsamma konjunkturer återbetala dessa penningar. Till följd häraf måste penningebetryck uppstå, och det är då af vigt, att ej staten ytterligare bidrager till att försvåra ställningen genom att taga det rörliga kapital, som vi, just på grund af den lifliga spekulatjonen, måste i form af skatt lemna ifrån oss, och fastläsa i jernvägar, utan, då detta ej för staten medför någon olägenhet, i enlighet med förut fattade beslut upplåna alla för jernvägarne erforderliga medel. Utan att vilja hafva uttalat något klander, ber jag dock få säga, att jag ej tror en finansministers och ett Stats-Utskotts enda uppgift vara att skrapa till staten hvad som kan fås och tillse, att dess inkomster och utgifter gå ihop, utan att de äfven böra egna lämplig uppmärksamhet åt landets finansiella ställning i allmänhet och, då det för staten ej medförer någon olägenhet, ej underlåta att genom lämpliga åtgärder bidraga att lätta en ganska svår penningställning.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Weidenhielm: Herr Talman! Mine Herrar! Under närvarande tid — en fredstid i krigsrustning — kan det icke väcka förvåning, om kostnaderna för försvarsverket i Sverige liksom i andra länder befinna sig i stigande. Också har man vid diskussionen rörande fjerde hufvudtiteln i denna Kammare företrädesvis uppehållit sig vid lönernas reglerande inom armén och deraf förorsakade anslagsbehof. Denna löneroglering är också hufvudsakligaste anledningen till förhöjningen i titelns slutsumma, ty om man sammanlägger de för detta ändamål äskade medel med dem som erfordras för inlösen af indelta arméns fardagsår, så kommer man till ett tal af mellan 3 och 4 millioner kronor och om man minskar hufvudtitelns slutsumma med detta belopp, så får man en siffra, hvilken betydligt understiger hufvudtitelns anspråk vid senaste riksdag. Jag anser mig därför med afseende på lönerogleringens nödvändighet böra yttra några ord. Fastän vi stå på gränsen till öfvergång från en försvarsorganisation, som lemnar mycket öfrigt att önska, till en ny helgjuten härordning, kunna vi icke tänka oss att växa in i de nya formerna förr än efter flera år och vi kunna icke vårdslösa hvad vi ega, utan att försätta oss i en öfvergångsperiod utaf försvarslöshet. Framför allt måste vi söka bevara vår befälsstam, som

är det närvarandes stöd och det blifvande nyas fäste. För detta ändamål har jag ansett behöfligt att så ställa lönernas belopp för tjänstemännen inom armén, att den benägenhet till minskning i deras antal, som tyvärr på senare tider visat sig, må kunna stäffas. Om man betraktar dessa lönevilkor med beaktande af tidens kraf och arbetets omfattning, så kan man icke rimligen säga att de belopp, som nu blifvit fordrade, öfverstiga billiga anspråk. Jag torde äfven få uppmärksamma, att det anslag af 1,700,000 kronor för inlösen af indelta arméns fardagsår, som blott för en gång förekommer och som egentligen endast utgör en statens skuld till tjänstemännen för af dem förskjutet arbete, icke bör betraktas såsom ett anslag tillhörande de nya lönestaternas behof, och anser jag mig derjemte särskildt böra framhålla, huruledes staten genom öfvertagandet af den indelta arméns lönetillgångar kommer i besittning af ett kapital, som växer och som inom en icke långt aflägsen framtid kommer att bilda tillgång till gäldande af de ökade anslag, som i och för denna armés aflöning nu blifvit begärda.

Hvad beträffar den anmärkning, som blifvit gjord af en ärad talare mot lönebeloppen för befålet vid Gotlands nationalbeväring och af en annan talare, som ansåg det önskvärdt att bereda bostadsboställen åt löntagarne vid indelta armén, så anser jag det för tidigt att bemöta dessa anmärkningar, innan Riksdagen hunnit taga kännedom om Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning, emedan en jämförelse med de deruti föreslagna lönerna för arméns befäl är behöfligt för att rätt kunna bedöma denna fråga.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet, Herr Statsrådet Friherre Åkerhielm: Herr Talman! Mine Herrar! Jag hade visserligen icke tänkt att vid remissen af Kongl. Maj:ts förevarande nådiga proposition behöfva upptaga Kammarens tid med något särskildt yttrande. De grunder, på hvilka jag stöder den mening, jag i hvarje särskildt fall inför Konungen anfört, återfinnas i det tryckta protokoll, som är den Kongl. propositionen bifogadt. Deri kan numera ingen bokstaf ändras och jag öfverlemnar med tillförlit till Stats-Utskottet att bedöma de skäl jag framhållit. Om jag nu, oaktadt öfverläggningen redan upptagit ej obetydlig tid, likväl ansett mig böra yttra några ord, är det derföre att några siffror i budgeten synas mig hafva blifvit oriktigt bedömda. Hvad således den näst siste talaren, så vidt jag kunnat följa hans anförande, yttrade derom att det föreslagna upplånandet af två millioner, såsom orden tycktes mig falla, icke vore det rätta belopp, som borde beräknas att upplånas, utan att siffran, om grundsatsen konsekvent tillämpades, skulle blifva vida högre, ger mig anledning erinra, att de två millioner, hvilka i 1876 års budget äro upptagna bland de belopp, hvilka, så vidt jag förstår Riksdagens hittills följda åsigt, böra upplånas, äro sådana penningar som af staten blifvit anvisade till understöd för enskilda jernvägsanläggningar, för hvilka staten ju har pant i anläggningarne och å hvilka ränta åtnjutes, hvadan väl icke i och för en sådan lånerörelse upp-

*Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsregle-
ringspropo-
sitionen.
(Forts.)

komna behållningar å statsverket synas böra tagas i anspråk. Jag föreställer mig alltså, att om Riksdagen fortfarande tillämpar samma åsigt som hittills i fråga om dessa anslag, så komma väl dylika statens förskott för den enskilda verksamheten att fortfarande anskaffas genom upplåning, äfven om staten har tillgångar dertill utan att låna. Skulle åter den ärade talaren hafva afsett den million, som tillhörde 1869 års lån, hvilken 1876 förfaller och om hvilken en talare från Göteborg vid början af öfverläggningen äfven yttrat sig, och skulle meningen vara att här egentligen bort stå två icke en million, så vill jag nämna, att denna senare siffra en million, såsom ock i propositionen står, är den rätta, ty under 1875 förfaller icke någon del af lånet, såsom en hvar kan inhemta af Riksgäldskontorets vid bil. 6 litt. c) fogade tabell under litt. F, utan endast en ränta af 200,000 R:dr.

Orsaken ändtligen hvarföre jag ansett mig böra framlägga en sammanräkning af de belopp hvartill, om jag så må uttrycka mig, den berättigade upplåningen går, är den att jag velat för min del så öppet som möjligt framhålla ställningen, på det att Kongl. Maj:t och Riksdagen måtte blifva i tillfälle att bedöma naturen af den behållning som uppkommit. Frågan om en minskad upplåning eller öfverskottets besparande till underlättande af viktiga frågers lösning torde komma under framtida pröfning och blir då ej någon öfverraskning.

Enär jag nu kommit att yttra mig inför Kammaren, anser jag mig icke böra alldeles med tystnad förbigå den här berörda frågan om dyrtidstillägg för 1876. Jag vågar uttrycka den förhoppning, att det af mig afgifna underdåniga råd är det under förhanden varande förhållanden rätta och det hvarmed våra tjänstemän böra vara bäst belättna. Jag hoppas ock att de af mig anförda skäl må vinna Riksdagens bifall, så att, då omständigheterna kräfva högre lefnadskostnader, våra tjänstemän icke må sakna lönen för sitt arbete. Då man emellertid icke utan skäl ställt frågan om embetsverkens omorganisation och den om embetsmännens löneförhållanden i samband med hvarandra, bör jag erinra, att den för behandlingen af dessa frågor tillsatta komité redan aflemnat en viktig del af sitt arbete. Jag har äfven någon anledning till den förmodan, att komitén skall så påskynda sitt värf, att ytterligare ej oväsentliga förslag må kunna till nästa riksdag framläggas, men så länge frågorna ännu vänta på sin utredning, hvilken hvarken kan eller bör göras lätt och lustigt, lär det väl vara orätt att endast af sådant skäl icke bevilja det behöfliga och begärda dyrtidstillägget för 1876.

Herr Werner Ericson: I afseende å de nyss omnämnda 2 millionerna, understöd åt enskilda jernvägsföretag, nödgas jag tillägga några ord, efter som jag finner, att mitt förra yttrande i denna del blifvit missförstådt.

Jag har ingalunda framställt någon anmärkning deröfver, att i beräkningen af Riksgäldskontorets inkomster efter år 1876 blif-

vit såsom tillgång medelst upplåning upptaget det belopp af 2 millioner kronor, som motsvarar det vid 1871 års riksdag anvisade låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar. Men jag ansåg, att *alla* medel som afses till jernvägsbyggnader, skulle, enligt Riksdagens förut fattade beslut, genom upplåning anskaffas och just derföre tillät jag mig yttra, att jag *icke* kunde förstå, hvarföre samma summa, som likaledes skall *år 1875* utgöras för samma ändamål, *icke* upptages till upplåning i Riksgäldskontorets inkomstbudget för *innevarande* år lika väl som för det kommande.

Detta var mitt yttrande i hvad angår dessa 2 millioner kronor.

Remiss af statsregleringspropositionen. (Forts.)

Öfverläggningen förklarades härefter slutad; och blef den nu föredragna Kongl. propositionen hänvisad till Stats-Utskottet, dit de i anledning af densamma afgifna yttranden skulle medfölja.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Riksdagens år 1874 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1872; jemte de i anledning af samma berättelse infordrade och till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga utlåtanden.

Remiss af Revisionsberättelse.

§ 7.

Till Lag-Utskottet hänvisades justitie-ombudsmannens vid innevarande riksmöte afgifna embetsberättelse samt tryckfrihetskommitténs berättelse.

Remiss af Justitie-ombudsmannens berättelse.

§ 8.

Efter föredragning af det af Herr Törnfeldt i Kammarens senaste sammanträde väckta och då bordlagda förslag om annan plats för den i Kammarens samlings-sal uppsatta klocka, anförde

Enskildt ärende.

Herr Danielsson: Jag tycker, att hela detta förslag är öfverflödigt, ty äfven vi hafva haft klockan på den vägg, invid hvilken vi sitta, och hafva deraf icke försport någon olägenhet. Jag yrkar derföre, att klockan icke flyttas samt att följaktligen Herr Törnfeldts förslag icke af Kammaren bifalles.

Herr Törnfeldt: Jag hemställer, om icke klockan borde sitta så, att den öfverallt eller åtminstone för de flesta vore synlig. Jag tycker, att den öfver den Kongl. bysten skulle finna den lämpligaste platsen, ty derifrån är den för alla synlig. Jag medgifver, att frågan visserligen är temligen likgiltig, men efter som vi nu en gång hafva en klocka, borde väl också alla hafva nytta af den.

Herr Gumælius: Sedan klockan nu en gång kommit på tal, ber jag få uttala den meningen, att den klocka, som nu finnes

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 1.

här, egentligen icke alls bör hafva sin plats inom Kammaren. Ty sedan arbetssättet vid Kammarens protokoll blifvit förändradt, i det att arbetet der numera är indeladt efter qvart, behöfva vi en ny klocka, nemligen en sådan, som medelst slag angifver qvarten. Emellertid anser jag, att hela denna fråga — den stora frågan och mitt lilla tillägg — kan utan fara hänvisas till vidare åtgöranden af de Herrar, som hafva inseende öfver Kammarens ekonomiska angelägenheter.

Härmed var öfverläggningen slutad; och beslöt Kammaren, sedan propositioner, i enlighet med derunder gjorda yrkanden, blifvit framställda, att hänvisa detta ärende till vidare åtgörande af de ledamöter, som hafva vården om Kammarens ekonomiska angelägenheter sig uppdragen.

§ 9.

*Bordläggning
af motioner.*

Följande nya motioner anmälles, nemligen af:

Herr A. Törnfeldt,

N:o 4, derom att åt elementarläroverkens öfningslärare i musik och teckning måtte beviljas enahanda löneförmåner, som gymnastiklärarne åtnjuta;

Herr A. Helander,

N:o 5, om förändrad lydelse af Riksdags-ordningens 13 §, 3 mom.;

Herr C. A. Larsson,

N:o 6, om ändring i lagens stadganden angående dikning. Herrar Lyth och Biesert tillkännagåfvo, att de instämde i denna motion.

Herr I. Askelöf,

N:o 7, om ändring af 11 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet; och

N:o 8, derom att bland öfverläggningsämnen i kommunalstämma icke måtte upptagas fråga om sådan aktieteckning i jernväg eller dermed jemförligt företag, som afser förpligtelse för kommunen i dess helhet;

Herr M. Lindstedt,

N:o 9, derom att, i händelse kronans bebygda tomter i Waxholm måste af innehafvarne för allmänt ändamål återlemnas, lösen för de å samma tomter uppförda hus måtte erläggas;

Herr E. Thomasson,

N:r 10, med förslag till författning om återvinningsrätt till lösegendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd;

Herr C. J. Rossander,

N:o 11, om anslag till inrättande af en professur med undervisningsskyldighet i helsovårdslära samt rätts- och stats-

medicin vid hvarterdera af universiteten i Upsala och Lund, samt till förändring af e. o. professuren i rätts- och statsmedicinen vid Karolinska institutet i Stockholm till ordinarie professur, med undervisningsskyldighet jemväl i helsovårdslära.

Samtliga här ofvan antecknade motioner blefvo, hvar efter annan, bordlagda.

§ 10.

De under § 1 omförmälda Kongl. Maj:ts nådiga skrivelser och propositioner bordlade.

§ 11.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag för detta sammanträde.

§ 12.

Herr Talmannen tillkännagaf, att ett telegram från Herr Rutberg, dateradt Örnsköldsvik den 15 dennes, ankommit till en af Kammarens ledamöter, innehållande att Herr Rutberg, som den 2 Januari afrest från sitt hem, nödgats i följd af en genom förkylning ådragen sjukdom qvarstanna någon tid under läkarevård i Skellefteå och af sådan anledning icke kunnat vid riksdagen sig ännu inställa.

*Ledamöts
förfall.*

§ 13.

Herr Norén erhöi, i anseende till en nära anhörigs dödsfall, ledighet från riksdagsgörömalen under 10 dagar från den 26 i denna månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.